

Migracije u Imotskoj krajini

Karin, Mila

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:867567>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Mila Karin

Migracije u Imotskoj krajini

Diplomski rad

Zagreb

2022

Mila Karin

Migracije u Imotskoj krajini

Diplomski rad
predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistre geografije

Zagreb

2022

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: istraživački (Baština i turizam)* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Ivana Zupanca

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Migracije u Imotskoj krajini

Mila Karin

Izvadak: Rad se bavi migracijama u Imotskoj krajini - prostoru nekadašnje općine Imotski, danas podijeljenom između Grada Imotskog i osam područja upravnih općinskih jedinica. Još od vremena pada pod Turke pa do današnjih dana ovaj geostrateški i povijesno nemirni prostor doživljava migriranja uzrokovana raznim situacijama. Imotski kao nemirno granično područje koji je kroz povijest uz promjene vladara često mijenjao i strukturu stanovništva. Osim burnih ratnih događanja ovaj prostor je često oskudijevao vodom, a oslanjajući se najviše na poljoprivredu nije mogao prehraniti stanovništvo. Zbog toga, stanovništvo je pribjegavalo dnevnim migriranjima prema obalnim naseljima kao tzv. škojarski težaci ili sezonskim kao berači kukuruza u Slavoniji i Vojvodini. U prvoj polovici 20. st. Imočani kao poznati trgovci bili su poznati kao galantari, sitni putujući trgovci koji su ekranizirani u Prosjacima i sinovima. Migracije su često bile vezane uz bolesti vinove loze, tako je samo u dvije godine 1905. - 1907. zbog peronospore 1500 mladića je iz Imotskog odselilo u SAD. Rad će prikazati pregled pokretljivosti stanovništva od turskih osvajanja (1493.) do danas.

65 stranica, 20 grafičkih priloga, 2 tablice, 39 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: migracije, grad Imotski, Imotska krajina, stanovništvo

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ivan Zupanc
doc. dr. sc. Dubravka Spevec
doc. dr. sc. Vedran Prelogović

Tema prihvaćena: 10. 2. 2022.

Rad prihvaćen: 10. 11. 2022.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Migrations in Imotski Krajina

Mila Karin

Abstract: The Master Thesis deals with migrations in the Imotski region - the area of the former municipality of Imotski, today divided between the City of Imotski and eight areas of administrative municipal units. From the time it fell under the Turks to the present day, this geostrategic and historically restless area has experienced migrations caused by various situations. Imotski has been a restless border area through the ages, which has often changed the structure of the population along with changes in rulers. In addition to the stormy war events, this area, which often lacked water, and relying mostly on agriculture, could not feed the population, which for this reason also resorted to daily migrations to coastal settlements such as the so-called Škoja heavyweights or seasonally as corn pickers in Slavonia and Vojvodina. In the first half of the 20th century, the people of Imo as well-known merchants were known as haberdashers, small itinerant merchants who were depicted in Prosjaci i sinovi. Migrations were often related to vine diseases, so in just two years (1905-1907) due to downy mildew, 1,500 young men from Imotski moved to the USA. The Master Thesis will present an overview of population mobility from the Turkish conquests (1493) to the present day.

65 pages, 20 figures, 2 tables, 39 references; original in Croatian

Keywords: migrations, city of Imotski, Imotska krajina, population

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Full Professor

Reviewers: Ivan Zupanc, Assoc. Ph.D.
Dubravka Spevec, Assoc. Ph.D.
Vedran Prelogović, Assoc. Ph.D.

Thesis title accepted: 10/02/2022

Thesis accepted: 10/11/2022

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Definiranje migracija.....	2
2.1. Migracijske teorije.....	3
2.2. Trajna (alopatrijska) migracija	4
2.3. Kružna (simpatrijska) migracija.....	4
2.4. Povratna migracija.....	5
3. Povijest migracija u Hrvatskoj	6
4. Migracije u 21. stoljeću u Hrvatskoj	8
4.1. Odljev mozgova	9
5. Istraživanje	10
5.1. Predmet i cilj rada	10
5.2. Hipoteze rada.....	10
5.3. Metodologija	10
6. Osnovna geografska obilježja Imotske krajine	12
6.1. Ime i položaj.....	13
6.2. Klima.....	13
6.3. Hidrologija	14
6.4. Reljef.....	17
6.5. Stanovništvo	18
6.6. Gospodarstvo.....	19
7. Historijsko-geografski razvoj krajine.....	20
7.1. Osnivanje Imotske županije	20
7.2. Od vremena turskih osvajanja do kraja Prvog svjetskog rata	21
7.3. Razdoblje nakon Prvog svjetskog rata do suvremenog doba	21
8. Kretanja broja stanovnika Imotske krajine.....	22
9. Migracije u Imotskoj krajini.....	24

10. Migracije u vrijeme Turskih osvajanja.....	25
11. Migracije u vrijeme od pada Mlečana do Drugog svjetskog rata	27
11.1. Sezonske migracije.....	27
12. Migracije od kraja Drugog svjetskog rata do početka 21. stoljeća	30
13. Migracije u 21. stoljeću.....	32
14. Rezultati istraživanja	37
15. Rasprava	47
16. Pandemija i promjena migrantskih tokova.....	49
17. Zaključak.....	50
Literatura	51
Popis priloga.....	VII
Popis slika	VII
Popis tablica	VIII

1. Uvod

U ovom radu govorit će se o migracijama u Imotskoj krajini, trenutno poznatoj uglavnom po tradiciji iseljavanja. U radu će se pokušati ispitati koliko daleko u prošlost seže ta tradicija i nasljeđuje li se i danas. Kako bi se to postiglo koristit će se nekoliko istraživačkih metoda te će se prikupiti podatci o trenutnom stanju putem anketnog upitnika distribuiranog putem internet platformi.

Rad je podijeljen u dva osnovna dijela, teorijski i istraživački dio rada. U teorijskom dijelu rada prvo će se pojasniti pojam migracija te će se donijeti kratki prikaz povijesti migracija u Hrvatskoj gdje će se ukratko pojasniti glavni valovi iseljenja s područja današnje Hrvatske. Dalje će se prikazati situacija migracija u Hrvatskoj u 21. stoljeću. Nadalje dolazi istraživački dio rada gdje se pojašnjava metodologija istraživanja, cilj, predmet i hipoteze istraživanja. Prvi dio istraživanja uključuje opisivanje geografskih obilježja Imotske krajine. U posebnim potpoglavljima obradit će se ime i položaj, klima, reljef, hidrologija, stanovništvo i gospodarstvo Imotske krajine. Nadalje se u radu govori o historijsko-geografskom razvoju Krajine gdje će se donijeti povijesni pregled razvoja ovog prostora od najranijih tragova naseljenosti iz vremena neolitika do modernih vremena. Sljedeće poglavlje bavit će se općenito kretanjem broja stanovnika u Imotskoj krajini, nakon čega će se u narednih nekoliko poglavlja obrađivati migracije na području Imotske krajine kroz povijest od vremena turskih osvajanja do danas. Nadalje će se prikazati rezultati istraživanja koje je provedeno za potrebe ovog rada koji će se protumačiti u raspravi. Na koncu, posljednje poglavlje govorit će o trenutnom stanju i potencijalnom poboljšanju migracijske situacije u Hrvatskoj.

2. Definiranje migracija

Migracije su u najširem smislu prostorna pokretljivost stanovništva, a u užem smislu trajnija promjena mjesta stalnoga boravka pojedinaca ili društvenih skupina. Migracije mogu biti stalne ili privremene, organizirane ili stihijske, dobrovoljne ili prisilne. Granični slučaj migracije predstavlja nomadski način života, u kojem društvena skupina koja se seli uopće nema stalnoga mjesta boravka. Prema broju sudionika obiteljska migracija najmanja je grupna migracija, dok su migracije plemenâ, naroda ili društvenih skupina njezini širi oblici (Migracije, Hrvatska Enciklopedija, 2022.).

“Osnovne su sastavnice migracije *imigracija* ili useljavanje i *emigracija* ili iseljavanje.” Razlika između useljavanja, odnosno imigracije i iseljavanja, odnosno emigracije, u nekom području naziva se migracijskim saldom, neto migracijom ili migracijskom bilancom. Ona može biti pozitivna ili negativna. Pozitivan migracijski saldo označava mehanički priraštaj stanovništva, odnosno više useljenih nego iseljenih, dok negativan migracijski saldo označava mehanički pad stanovništva, odnosno više iseljenih nego useljenih stanovnika (Migracije, Hrvatska Enciklopedija, 2022.).

Prema trajanju razlikuju se privremene i trajne migracije, a prema ritmu postoje i dnevne, tjedne, mjesečne i godišnje. Migracije uzrokuju demografski, gospodarski, politički i geografski čimbenici (i njihove kombinacije). Najčešći su uzrok migracija razlike u demografskim i ekonomskim karakteristikama između različitih regija. Kao jedan od glavnih uzroka, ekonomska nestabilnost ili nemogućnost zapošljavanja tjeraju stanovnike na preseljenje u područja useljavanja koja često pružaju bolje uvjete života i zaposlenja od područja iseljavanja. Što se tiče prisilnih migracija, najčešći uzroci su politički, bilo da se radi o ratu, promjenama državnih granica ili pak o nacionalnim, vjerskim ili rasnim progonima. U najnovijem razdoblju vrlo je značajan tzv. odljev mozgova, migracije visokokvalificiranih stručnjaka (Migracije, Proleksis enciklopedija, 2012.).

Europski parlament razloge migracije dijeli u tri osnovne skupine:

- Društveni i politički razlozi – Pored ratova i sukoba, najčešći društveni i politički razlozi migracija su etnički, vjerski, rasni ili politički progon. Izbjeglance bježe od oružanih sukoba, zbog kršenja ljudskih prava ili progona.
- Demografski i gospodarski razlozi - Demografski rast ili pad, starenje stanovništva ili velik broj mladih faktori su koji utječu na gospodarski rast i mogućnosti zapošljavanja.

- Okolišni čimbenici - Migracije mogu također biti izazvane bijegom od prirodnih katastrofa poput poplava, uragana i potresa (Zašto ljudi migriraju?, Europski Parlament, 2020.)

Migracije stanovništva pod stalnim su utjecajem ekonomske, političke, kulturne i etničke evolucije čovječanstva, a svako značajnije razdoblje u razvoju društva obilježila je migracija određenog tipa sa specifičnim uzrocima i posljedicama (Friganović, 1989.). Iako migracije istovremeno djeluju u dva područja, polazištu i odredištu, vanjske migracije negativno djeluju na društveno-gospodarski, ali i cjelokupni razvoj zemlje iz koje se migrira. Učinci iseljavanja izravno ovise o broju stanovništva koje napušta mjesto porijekla kao i o njihovim demografskim karakteristikama (Balija, 2019.).

Visok stupanj migracija vrlo često je povezan sa strukturalnom napetošću i promjenama društvene i ekonomske strukture što znači da je migracija regulira i transformira socioekonomsku strukturu. "Kao takva ona je važan faktor društvenih promjena i utječe na promjenu sociokulturnih obrazaca. Promjene koje se tako zbivaju treba promatrati u području iz kojeg izvire migracijski tok i u području prema kojemu je on usmjeren. Domaća zajednica ili društvo porijekla postaje prednja regija ili arena u kojoj se dešava predstava, a područje prema kojem se migrira jest stražnja regija, mjesto gdje se radi i gdje će se očuvati one slike koje postoje u izvornoj zajednici" (Jonjić, 1984.; str. 64.).

2.1. Migracijske teorije

Postoji nekoliko migracijskih teorija, a u ovom dijelu rada navest će se neke od značajnijih. Neoklasična teorija polazi od standardnih postavki neoklasike te govori kako pojedinci migriraju radi maksimizacije svoje koristi (dohotka), uz dano budžetsko ograničenje odnosno nadnicu. Brojna istraživanja potvrđuju pretpostavku da pojedinac migrira zato što očekuje kako će se vrijednost njegovih životnih neto zarada povećati migracijom (Penava, 2011.).

Nova ekonomika migracija smatra kako se odluka o migriranju donosi na grupnoj razini, tj. migracija se smatra strategijom obitelji ili kućanstva kojom pojedini članovi ne samo da žele maksimizirati očekivani dohodak nego i minimizirati rizik diverzificirajući izvore prihoda. Prema teoriji dualnog tržišta rada glavna je odrednica međunarodnih migracija potražnja za niže obrazovanom radnom snagom koja nadilazi ponudu u razvijenim zemljama. Teorija svjetskih sustava smatra kako je međunarodna migracija proizvod uključivanja zemlje, sirovina i rada u nerazvijenim zemljama na tržišta svjetske ekonomije prilikom čega se narušava

tradicionalni poredak i struktura gospodarstva nerazvijenih zemalja, što kao posljedicu ima povećanje sklonosti domaćeg stanovništva migriranju. Nekoliko teorija nastoji objasniti ubrzanje migracija, odnosno objašnjavaju kako se uzroci početnih migracija mogu razlikovati od novih uvjeta i stoga novih uzroka dodatnih migracija, te su s vremenom, kako se broj imigranata u nekoj zemlji povećava, dolasci novih imigranata sve vjerojatniji (Penava, 2011).

2.2. Trajna (alopatrijska) migracija

Trajna migracija znači permanentnu promjenu lokacije stanovanja. Implicira promjenu mjesta stalnog boravka i to, kako u vanjskim, tako i u unutrašnjim migracijama. Ona ima direktan demografski utjecaj na ukupan broj stanovnika i na demografske i ostale strukture stanovništva. Ovaj tip migracije obuhvaća cijelu obitelj, a ne samo ekonomski aktivne osobe. Iz ovoga treba isključiti kretanja nomada, s obzirom na to da oni nemaju stalno mjesto boravka (Halvadžija, 2019). Za određivanje alopatričnosti neke migracije nužan uvjet je postojanje druge generacije, koja povećava vjerojatnost trajnog ostajanja (Mežnarić, 2013).

Dugoročni ili trajni migrant je osoba koja se preseli u zemlju koja nije njegova ili njezina uobičajena boravišta na razdoblje od najmanje godinu dana (12 mjeseci), tako da zemlja odredišta zapravo postaje njegova ili njezina nova uobičajena zemlja boravište. Iz perspektive zemlje polaska, osoba će biti dugoročni emigrant, a iz perspektive zemlje dolaska, osoba će biti dugoročni imigrant (OECD, 2001).

2.3. Kružna (simpatrijska) migracija

Migracija je vrlo složen i raznovrstan pojam pod kojim se ne može obuhvatiti samo definitivno preseljenje unutar širih geografskih područja nego i kretanja na kraćoj prostornoj relaciji kao i privremena i redovita kretanja koja ne impliciraju odseljenje iz mjesta stalnog stanovanja. Redovita kretanja nazivamo kružno prostorno kretanje ili kružna migracija. Ona obuhvaća svaki odlazak s povratkom iz mjesta stalnog stanovanja u neko drugo mjesto na kraću ili dužu udaljenost radi posla, školovanja, nabavke robe i usluga i sl. Tipovi kružne migracije mogu se razlikovati prema kriteriju trajanja i učestalosti vraćanja u mjesto stalnog stanovanja. Tako možemo razlikovati redovite (dnevna, tjedna, mjesečna i sl.), te jednokratne ili višekratne sezonska i slučajne migracije. Po teritorijalnom dometu svaki od navedenih tipova migracije može biti lokalni, međuregionalni ili međunarodni (Oliveira-Roca, 1984).

2.4. Povratna migracija

Povratak vanjskih migranata u zemlju podrijetla uglavnom se definira kao proces zatvaranja migracijskog ciklusa vraćanjem vanjskih migranata u izvorno emigracijsko društvo. Povratnici su osobe koje se vraćaju u zemlju svoga državljanstva nakon što su bile međunarodni migranti (bilo kratkoročno, bilo dugoročno) u drugoj zemlji, a koje namjeravaju ostati u zemlji podrijetla najmanje godinu dana. Povratak se može definirati kao sveukupnost povratnikovih doživljaja stečenih u procesu povratka i reintegracije u staru sredinu (Bara, 2013).

Odluka o povratku može biti složena zbog niza čimbenika (zaposlenost partnera, ovisnost djece i dr.), a može biti povezana s ekonomskim prilikama u zemlji/regiji podrijetla i prebivanja. Na odluku o povratku mogu utjecati duljina boravka, količina uštedevine te zadovoljstvo trenutačnom ulogom i statusom pojedinca. Nadalje, ne treba zanemariti ni druge čimbenike koji se razmatraju prilikom donošenja migracijske odluke, a ne javljaju se samo u umirovljeničkim povratničkim tokovima već i u migracijama potaknutima ugodnošću, zdravstvenim potrebama, potrošnjom i sl. Tako na primjer velika urbana središta mogu biti prenapučena, niže razine sigurnosti, lošijega zdravstvenog okoliša i preskupa za visoku kvalitetu života u mirovini, pa se mjesto podrijetla može činiti idealnim izborom za život u kasnijoj dobi (Bara, 2013).

Prema Cerase (1974) postoje četiri tipa povratnika: povratak zbog neuspjeha, povratak zbog konzervativizma, umirovljenički povratak i povratak zbog inovacije. Povratak zbog neuspjeha odnosi se na one povratnike koji se nisu integrirali u zemljama primitka zbog predrasuda i stereotipa s kojima su se susretali. Povratak zbog konzervativizma uključuje one migrante koji su prije emigracije planirali povratak kući s dovoljno uštedevine kako bi se oslobodili ekonomske ovisnosti. Umirovljenički povratak odnosi se na umirovljene migrante koji se odlučuju za povratak u zemlje podrijetla i, ako ih već ne posjeduju, stjecanje zemlje i kuće u mjestima gdje planiraju provesti starost. Kao distinkcija u odnosu na druge kategorije povratnika ističe se njihova percepcija da povratak predstavlja novo razdoblje života koje je i početak posljednje etape u njihovu životnom toku. Povratak zbog inovacije odnosi se na one povratnike koji su stekli određena znanja i vještine i spremni su ih upotrijebiti u zemljama podrijetla (Cerase, 1974; Bara, 2013).

3. Povijest migracija u Hrvatskoj

Hrvatske migracije u razdoblju od 15. do 19. stoljeća pokazuju određene sličnosti s drugim državama u okruženju. Iseljavanje iz Hrvatske gotovo je uvijek bilo vođeno spletom ekonomskih i političkih motiva (Balića, 2019).

Prvi veliki val iseljavanja Hrvata izazvan je najezdom Turaka na hrvatske prostore u 15. stoljeću. S tadašnjeg hrvatskog prostora stanovništvo pred osmanskim osvajačima odlazi u nekoliko glavnih smjerova: morem prema Italiji na područje oko Molisea, na sjever: prema Austriji, Mađarskoj, Slovačkoj i južnoj Moravskoj, te na zapad u slovenske pokrajine. Zajednice iseljene u to doba, poput moliških Hrvata u Italiji te gradišćanskih Hrvata čine najstarije hrvatsko iseljništvo (Vladić, 2017).

Drugi val iseljavanja Hrvata izazvala je bolest vinove loze. U razdoblju kraja 19. i početka 20. stoljeća Hrvati se masovno iseljavaju u prekomorske zemlje: SAD, zemlje Latinske Amerike, Južnoafrička Republika, Australija, Novi Zeland. Jedan od glavnih uzroka iseljavanja s hrvatskog obalnog i otočnog prostora u tom periodu bile su bolesti vinove loze zbog koje su propadali vinogradi, a tako i stanovništvo koje se bavilo tom djelatnošću (Vladić, 2017).

U međuratnom razdoblju, zbog posljedica rata, kao i zbog velike svjetske ekonomske krize, život hrvatskog stanovništva u ruralnim krajevima bio je izrazito težak. Tada Hrvati najviše iseljavaju u Francusku, Njemačku i Belgiju, europske zemlje gdje postaju radna snaga u rudarskoj i metalurškoj industriji. Četvrti val iseljavanja izazvan dolaskom komunizma, u razdoblju od otprilike 1940. do 1948. U ovom periodu Hrvati najviše iseljavaju u Argentinu i druge zemlje Latinske Amerike kao politički emigranti. Peti val iseljavanja Hrvata dolazi u razdoblju nakon 1965. godine kada se u Jugoslaviji dopuštaju putovanja i rad u inozemstvu. Kao posljedica toga, Hrvati počinju iseljavati u zemlje zapadne Europe, ali i u prekomorske zemlje poput Australije, Novog Zelanda i Kanade (Vladić, 2017).

Od nastanka suverene Republike Hrvatske počinje šesti val iseljavanja Hrvata. Nakon uspostave neovisne Hrvatske, Hrvati i dalje iseljavaju, a najbrojnija su iseljavanja u Njemačku, Švicarsku, Austriju, Kanadu, SAD, Australiju i Novi Zeland (Vladić, 2017).

Što se tiče unutarnjih migracija, u suvremenim unutarnjim migracijama u Hrvatskoj mogu se razlikovati dva posebna tipa. Prvi tip predstavlja nastavak tradicionalnih migracijskih tokova unutar Hrvatske između njenih emigracijskih, prvenstveno brdsko-planinskih, otočnih i ruralnih prostora prema glavnim središtima makroregija i djelomice općinskim centrima, dok je drugi tip posljedica ratne agresije na Hrvatsku. Karakteristični prostor dugotrajnog iseljavanja predstavljaju jadranski otoci. Posljedica jednosmjernog mehaničkog kretanja je

depupulacija, a ponegdje i izumiranje čitavih naselja. Program demografskog istraživanja otočnog područja velikim se dijelom uklapa u koncept Nacionalnog programa razvitka otoka. Istovremeno, model revitalizacije otoka uporište je uspostavi sličnih modela revitalizacije ostalih mediteranskih i brdsko-planinskih područja Hrvatske (Lajić, 2002).

4. Migracije u 21. stoljeću u Hrvatskoj

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. dolazi do pojačanog iseljavanja Hrvata. Prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku, najpopularnije zemlje za migraciju u Europskoj uniji su Njemačka, Austrija i Irska. Prema posljednjim podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2017. godini u inozemstvo su se odselile ukupno 47 352 osobe što je gotovo 30 % više nego prethodne godine i šest puta više nego deset godina ranije u 2008. godini kada su zemlju napustile samo 7 488 osoba (Jerić, 2019).

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, migracijski saldo nastavio je negativni trend. U 2013. godini on je iznosio -4 884, dok je u 2017. dosegnuo iznos od -31 799. Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku SR Njemačke, od ulaska Hrvatske u Europsku uniju do 2017. u Njemačku se doselilo oko 200 000 hrvatskih državljana, što je gotovo 5 % ukupnoga hrvatskog stanovništva, te je naglo porastao broj hrvatskih državljana koji su stekli njemačko državljanstvo (Jerić, 2019).

Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku SR Njemačke, od ulaska Hrvatske u EU do 2017. u Njemačku se doselilo oko 200.000 hrvatskih državljana, od kojih je gotovo 100.000 zaposlenih. 2014. godine 3889 državljana RH dobilo njemačko državljanstvo, dok je taj broj prije 2013. iznosio oko petsto po godini. Hrvati danas u Njemačkoj slove kao jedna od rijetkih etničkih skupina kojoj je njemačko državljanstvo primamljivo (Jurić, 2017).

U 2015. godini Hrvati su imali zabilježen dvostruko veći porast prelaska na njemačko državljanstvo nego u prethodnim godinama, dok je kod svih etničkih skupina uočen pad. Svega 2,2% stranaca u ukupnom broju stranaca koji su stekli pravo na njemačko državljanstvo to su pravo iskoristili. 2014. u Njemačku se uselilo 37.060 osoba s hrvatskim državljanstvom, 2015. njih 50.628, a 2016. godine 51.163. Iseljavaju se mlade osobe između dvadeset i četrdeset godina (58,33%), koje su pretežito bile zaposlene te u pravilu s cijelim obiteljima, a rijetki razmišljaju o povratku (Jurić, 2017).

U proteklih pet godina privremeni odlazak iz Hrvatske prijavilo je 177 470 hrvatskih građana, a trajno iseljenje u inozemstvo prijavio je 55 821 građanin. Ukupno 233 291 građanin privremeno i trajno napustio je Hrvatsku od 2017. do 2021. Prema novinarskim istraživanjima samo u ovoj godini, do 25. travnja 5 641 hrvatski državljanin odjavio prebivalište zbog preseljenja u inozemstvo, dok je 2 667 hrvatskih državljana prijavilo prebivalište u RH po doseljenju iz inozemstva. To znači da je u manje od četiri mjeseca Hrvatska izgubila 2 974 stanovnika, koliko ih se više odselilo nego uselilo (Marić, 2022).

4.1. Odljev mozgova

Odljev mozgova (engl. *brain drain*) predstavlja specifičan oblik migracije stanovništva koji se odnosi na odlazak visokoobrazovanih stručnjaka, znanstvenika i intelektualaca neke zemlje. Očituje se u iseljenu i značajnom znanstvenom djelovanju u inozemstvu. Postoje dva podtipa odljeva mozgova. Prvi se odnosi na izravno preseljenje iz jedne zemlje u drugu, dok drugi obuhvaća višestruke (uzastopne) migracije kojima su znanstvenici u više navrata mijenjali boravišta u inozemstvu. Odljev mozgova najčešće se događa iz zemalja u razvoju u razvijene zemlje (prvenstveno u SAD, Kanadu i Veliku Britaniju). 1990. godine ustanovljeno je da od oko 320 milijuna zapadnoeuropskih stanovnika čak 15 milijuna (nešto manje od 5 %) čine doseljenici iz drugih zemalja. Najveći postotak doseljenika (stranih državljana bez obzira na zemlju porijekla) od ukupnog broja svojih stanovnika imaju Švicarska, zatim Belgija, Njemačka i Francuska. Prema podacima Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba, u inozemstvu živi između 2 i 2,5 milijuna Hrvata (Kostanjevečki, 2002).

Kao rezultat gospodarske krize, recesije 2008. i otvaranja granica s Europskom unijom nakon pristupanja 2013. godine, Hrvatska je zabilježila drastičan porast emigracije visokoobrazovanih mladih ljudi u inozemstvo. Čitava regija i zemlje bivše Jugoslavije masovno su pogođene odlaskom stanovništva. Hrvatski odljev mozgova prisutan je već dugi niz godina. Posebno zabrinjava što Republika Hrvatska ima poteškoće u zadržavanju stanovništva u zemlji čak i u velikim gradovima. Odljev mozgova u Hrvatskoj dio je sveobuhvatnog demografskog smanjenja broja stanovnika emigracijom pri čemu je karakteristično što odljev mozgova podjednako pogađa sva područja Hrvatske dok odljev niskokvalificirane radne snage pretežno pogađa istočnu Hrvatsku i Dalmaciju (Morovac, 2020).

5. Istraživanje

Imotska krajina dugo je u Hrvatskoj poznata po iseljavanju. U radu će se prikazati povijesni pregled pokretljivosti stanovništva od turskih osvajanja do danas. Pokušat će se istražiti koji su razlozi i uzroci odlaska ili povratka u rodni kraj Imotski. Istraživanje se temelji na prikupljenim podacima o povijesti migracija na prostoru Imotske krajine, prethodno provedenih istraživanja, te rezultata provedenog anketnog upitnika. Metodom anketnog upitnika ispitat će se dvije skupine stanovnika, skupina ispitanika koja živi na prostoru Imotske krajine i skupina ispitanika koji su migrirali s prostora Krajine.

5.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog istraživanja čini analiza migracija Imotske krajine te sustavan prikaz demografskih procesa na području Imotske krajine kroz povijest sve do suvremenog doba. Cilj rada je prikazati migracije od vremena turskih osvajanja do danas, analizirati kulturu i tradiciju migracija kroz povijest te prikazati trenutno stanje Imotske krajine u kontekstu pokretljivosti stanovništva kroz analizu rezultata anketnog upitnika.

5.2. Hipoteze rada

Pokušat će se dokazati postoji li i dalje tradicija migracija na prostoru Imotske krajine te nadvladavaju li ekonomski čimbenici emocionalne u razlozima migracija. Za potrebe ovog rada bit će postavljena glavna hipoteza H1 te jedna pomoćna hipoteza H2.

Hipoteza H1: U Imotskoj krajini i dalje postoji tradicija migracija.

Hipoteza H2: Ekonomski čimbenici nadvladavaju emocionalne čimbenike migracija.

5.3. Metodologija

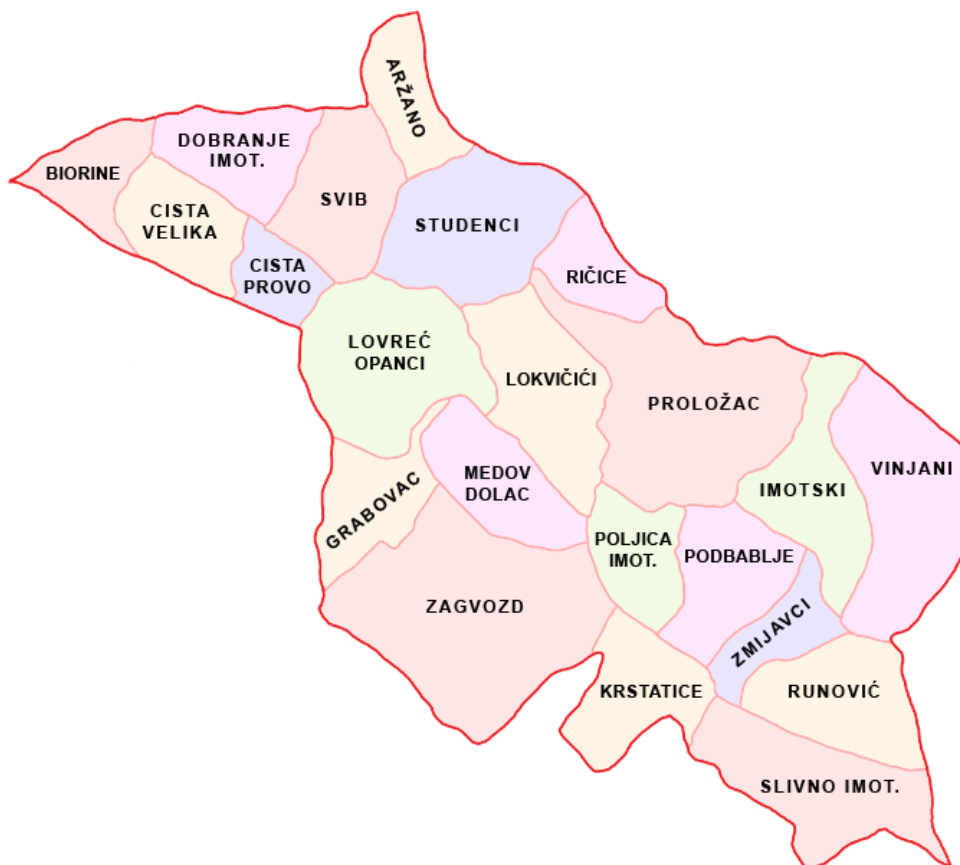
Prilikom izrade ovog rada koristi će se razni izvori podataka, iz stručne literature, članaka, te pouzdanih internetskih izvora. Kao osnova za centralni dio istraživanja koristit će

se knjiga autora A. Ujevića, "Imotska krajina" te članak J. Anića, "Tradicija migracija u Imotskoj krajini". Prilikom istraživanja provede će se kvantitativna metoda putem distribucije anketnih upitnika internetom kako bi prikazali trenutno stanje u Imotskoj krajini.

Kao metodološka osnova rada poslužit će nekoliko različitih znanstvenih metoda u njihovim različitim kombinacijama. Metodološku osnovu istraživanja čini primjena metode dijalektike kao opće znanstvene metode spoznaje, kao i niza posebnih znanstvenih metoda: povijesne i sustavne analize, deskripcije i kompilacije. Metodom deskripcije opisana su geografska obilježja i historijsko-geografski razvoj Imotske krajine. Na temelju metode kompilacije metode napraviti će se analiza migracija u Imotskoj krajini kroz povijest koristeći se prethodno provedenim istraživanjima. Dok se metoda sustavne analize koristi pri obrađivanju podataka dobivenih anketiranjem grupe ispitanika. Metodom analize će se kasnije usporediti kretanja stanovništva Imotske krajine s takozvanim iseljeničkim valovima koji su se istovremeno odvijali u ostatku Hrvatske.

6. Osnovna geografska obilježja Imotske krajine

Imotska krajina povijesno je ime za prostor koji se nalazi u zaleđu Biokova. U prošlosti je Imotska krajina obuhvaćala i rubni dio BiH, a postojeće razgraničenje nastalo je Požarevačkim mirom kojim su okončani sukobi Mletačke Republike i Osmanskog Carstva u Drugome morejskom ratu 1714. - 1718. godine. Naziv je dobila po starohrvatskoj županiji Imota (Emotha), a pokrivala je područje današnjeg Imotskog polja s bližim susjedstvom, te se protezala u unutrašnjosti od Biokova na istok do Neretve, a na sjever do Čvrsnice, dok je uz obalu (od Neretve do Cetine) bila Paganija. Na istoku je ova županija graničila sa Zahumljem, a na zapadu i sjeveru sa županijom Cetinom (Imotska krajina, *Dinarsko gorje*, 2019).

Sl. 1. Naselja Imotske krajine

Izvor: <<https://coupedecheveux2015.blogspot.com/2018/07/imotska-krajina-karta.html>>.

6.1. Ime i položaj

Imotski dolazi od imena starohrvatske župe Imote (Emotha) koju spominje prvi put bizantski car Konstantin Porfirogenet u 10. stoljeću. Emotha je pak dobila ime od rimskog grada Emanija (Emanio) koji se po mišljenju pojedinih povjesničara nalazio u blizini današnjeg Imotskog. (Ujević, 1956.) Danas je Imotska krajina zemljopisno područje u Zagori, istočno od Sinjske krajine i Omiške krajine, zapadno od Vrgoračke krajine. Velikim se dijelom prostire po Imotskom polju, odnosno, na prostoru stare hrvatske župe Imote. Obuhvaća područje upravnih jedinica općina Cista Velika, Ciste Provo, Lovreća, Prološca, Lokvičića, Runovića, Zmijavaca, Zagvozda, Podbablja i Grada Imotskoga, odnosno sjeveroistočni dio Splitsko-dalmatinske županije. Zauzima 708,34 km² (Imotska krajina, *Dinarsko gorje*, 2019).

Najznačajnija karakteristika Imotske krajine je Imotsko polje, veličine 95 km². Između njega i planine Biokovo nalazi se prostrano krško područje. Polje i krški prostor u njegovoj neposrednoj okolini bogati su vodom. Duž cijelog polja protječe rijeka Vrljika, a na njegovu se sjeverozapadnom dijelu u hladnom dijelu godine stvara poplavno područje zvano Prološko blato. Na krškom području sjeverno od polja nalazi se veći broj krških jezera po kojima je Imotska krajina nadaleko poznata (Imotska krajina, *Dinarsko gorje*, 2019).

6.2. Klima

Klima je uglavnom mediteranska, a u gorju iznad 700 m submediteransko-planinska (Imotska krajina, *Dinarsko gorje*, 2019). Bosanski ili gornjački kraj na sjeveroistoku ima oštriju klimu i pogodan je prvenstveno za stočarstvo. Kraj na jugoistoku, oko Donje Neretve s poljima i niskim zaravnima ima pitomu klimu (Ujević, 1956). Područje Imotske krajine ima izmijenjenu sredozemnu klimu. To je u stvari klimatski tip karakterističan za dalmatinsku Zagoru i druge prostore koji se nalaze u neposrednom zaleđu Jadranskog primorja do kojih djelomično dopiru sredozemni utjecaji. Osnovne značajke izmijenjene sredozemne klime su: niže temperature nego u susjednom primorju, veće temperaturne amplitude, sredozemni padalinski režim sa suhim ljetima i izrazito vlažnom zimskom polovicom godine (jesen-zima), pojave prevladavajućih lokalnih vjetrova kao u primorju (bura, jugo) i nešto manje izražena pojava periodičnih vjetrova u toku ljeta kao pandan maestralu i burinu u primorju, zdojac danju i zgorac noću. Sredozemni utjecaji na imotsko područje dolaze s jugoistoka dolinama Neretve, Trebižata i Tihaljine i oni su ovdje, zbog otvorenosti reljefa prema jugoistoku, izrazitiji nego u

ostalim dijelovima imotske krajine i nekim susjednim područjima (Vrgorac, Sinj). (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014.)

Prevladavajući vjetrovi na području Imotske krajine su jugo i bura. Učestalost juga u toku godine iznosi 25,9 %, a učestalost bure je oko 21,8 %. Bura je relativno suh i hladan vjetar, najčešće puše u toku zime i proljeća, a donosi vedro, suho i hladno vrijeme. Jugo je topao i vlažan vjetar koji se najčešće javlja u toku jeseni, zime i proljeća, zbog čega je i najučestaliji. Donosi toplo i vlažno vrijeme s kišom. Uz buru i jugo zastupljeni su još i drugi lokalni vjetrovi koji pušu iz raznih pravaca kao: tramontana; dosta jak sjeverni vjetar, najčešće se javlja zimi, levant; relativno hladan istočni vjetar, najčešći je krajem jeseni, u toku zime i krajem proljeća, a obično donosi kišu a snijeg zimi (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

Na području Imotskog prosječna godišnja količina sunčeve svjetlosti je u rasponu od 2200 do 2500 sati. Prosječna godišnja temperatura zraka iznosi 11-15 °C, s najnižom dnevnom temperaturom u siječnju ispod 0 °C, a maksimalnom dnevnom temperaturom u srpnju i kolovozu višom od 35 °C. Godišnja količina oborina varira od 750 do 2350 mm, a u prosjeku je 1300-1500 mm, te padaline mogu uključivati i snijeg visine do 30-40 cm koji se ne zadržava više od par dana. Najviše oborina pada u listopadu i studenom, i to najčešće u obliku kiša, a najmanje u srpnju i kolovozu. Prosječna godišnja vlažnost zraka iznosi oko 65-70 % (Papković, 2018).

6.3. Hidrologija

Područje općine karakteriziraju dvije hidrološki različite cjeline. Padinski dio je bezvodno područje, gdje nema značajnih izvorišta, površinskih voda i gdje padaline uslijed tla od poroznog vapnenca, poniru. Dio oko polja obiluje vodama s nizom stalnih i povremenih izvora i estavela, čije vode protječu kroz polje do vodotoka rijeke Vrljike ili poniru (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

Rijeka Vrljika izvire izvire u sjevernom dijelu polja između naselja Donjeg Prološca i Donje Glavine, iz izvora Jauk-Opačac, protječući jugozapadnim rubom polja pored Kamenmosta, Zmijavaca i Runovića do Nugla u Drinovcima gdje ponire u ponor Šajnovac i nekoliko manjih ponora. Osim glavnog izvora Vrljike Jauk-Opačac uz sjeverni i sjeveroistočni rub polja pojavljuje se dosta stalnih i povremenih izvora i estavela, čije vode protječu kroz polje do glavnih vodotoka ili do ponora odakle otiču podzemnim tokovima (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

U blizini Imotskoga nalaze se Modro jezero i Crveno jezero. Na rubu Imotskoga polja, zapadno od Crvenoga jezera, leže Dva oka (jedan od izvora Vrljike), dva malena okrugla jezerca, koja dijeli pojas zemlje širok 1 m. U zapadnom dijelu polja leže Postranjsko (Prosutica) jezero, Krenica i Provalija. U kišnome razdoblju Provalija i Krenica spajaju se u jedinstveno jezerce Prološko blato. U blizini naselja Lokvičići nalaze se Galipovac, Lokvičićka jezera i Knezovića jezero. Jezera su djelomično zaštićena. Modro i Crveno jezero spomenik su prirode, a Prološko blato zaštićeni je krajolik (Imotska krajina, *Dinarsko gorje*, 2019).

Sl. 2. Crveno jezero

Izvor: <<https://apoliticni.hr/imotska-jezera/>>.

Crveno jezero je krška jama ispunjena vodom u blizini Imotskog. Hrvatski speleološki savez je 1998. organizirao međunarodnu speleoronilačku ekspediciju, prilikom koje je precizno izmjerena visinska razlika od 528 metara, a dubina jezera od čak 287 metar te bi to, prema nekim podacima, bilo najdublje jezero u Europi. Jezero je nastalo urušavanjem svoda iznad jame. Postoji legenda o Gavanovim dvorima prema kojoj su u davnoj prošlosti iznad jezera postojali dvori koji su propali u zemlju te je na tom mjestu nastalo jezero. Ime mu dolazi od crvenih stijena na rubu jezera (Travelcroatia).

Sl. 3. Modro jezero

Izvor: <<https://stock.adobe.com/uk/images/blue-lake-croatian-modro-jezero-or-plavo-jezero-is-a-karst-lake-located-near-imotski-in-croatia-it-lies-in-a-deep-sinkhole-possibly-formed-by-the-collapse-of-an-enormous-cave/216084948>>.

Uz rub Imotskog nalazi se Modro jezero. Narod mu je dao ime zbog modre boje njegove vode. Modro jezero ima oblik bubrega. Promjer sjeveroistok-jugozapad mu je oko 800 m, a širina koleba od 250 do 400 m. Razina vode penje se za kišnih dana obično do 329 m nadmorske visine kada dubina vode iznosi 90 m. Međutim, voda neprestano oscilira i dubina jezera mijenja se od potpunog presušenja do najveće dubine kada se voda prelijeva i njena dubina iznosi 147 m (Visit Imota).

6.4. Reljef

Geomorfološke karakteristike prostora Imotske krajine su rezultat složenih geoloških, litoloških, hidrogeoloških i klimatoloških procesa. Morfološki oblici današnjeg terena uvjetovani su litološkim sastavom naslaga i njihovim položajem, tektonskim pokretima i djelovanjem egzogenih i endogenih faktora. Geološke naslage aluvijalnih nanosa formirale su plodna tla u zaravnima Imotskog polja. Osnovu geološkog-petrografskog sastava Imotske krajine tvore kredni vapnenci i dolomiti. Najmlađe geološke naslage su aluvijalni nanosi na kojima su nastala recentna plodna tla. Ovi nanosi prekrivaju zaravnjene dijelove Imotskog polja i bočnih dolina koje se spuštaju prema polju. Udoline u dolomitskim terenima prekrivene su smeđim vrstama tla, a dna kraških uvala i ponikava prekrivena su crvenicom koja također spada u najmlađe geološke naslage (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

Ističu se vapnenački grebeni između kojih se prostiru kraške uvale, razvijene su kraške zaravni, ponikve, škrapari, i jame. Vapnenački grebeni imaju uglavnom dinarski smjer pružanja (sjeverozapad-jugoistok). Po geografskim osobitostima ovo područje može se podijeliti na dvije prostorne cjeline; u središtu prostora je Imotsko polje, koje daje i osnovne obrise reljefa dok se krško područje proteže po okolnim brdima po obodu polja. Površina polja iznosi 92 km², dugo je 24 km i nagnuto je od sjeverozapada ka jugoistoku, od 280 do 250 m nadmorske visine. Polje je krška udolina tektonsko-erozivnog porijekla, nastala na zapadnoj liniji i ispunjena mlađim nepropusnim sedimentima koji su stvoreni mehaničkim, a djelomično i kemijskim raspadanjem stijena na okolnim prostorima. Rastresiti materijal nastao na ovaj način dospio je u polje spiranjem sa strana atmosferskom vodom, bujicama kao i nanosima vodenih tokova (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

Pružanje reljefa je imalo odlučujuću ulogu na postanak i razvoj naselja, koja su se uglavnom razvila uz veće površine obradivog zemljišta na rubnim dijelovima Imotskog polja, kao i u prometnom povezivanju bivše općine sa susjednim područjima, što je posebno došlo do izražaja kod izgradnje longitudinalnih prometnica (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

Od mineralnih sirovina najrasprostranjeniji je vapnenac koji se vadi na nekoliko mjesta i upotrebljava kao građevinski kamen ili tucanik u građevinarstvu. Od ostalih mineralnih sirovina vrijedna su pažnje još nedovoljno istražena ležišta boksita na potezu Ričice-Gornji Proložac-Vinjani. Među aluvijalnim nanosima u Imotskom polju ima kvalitetnih glina i ilovača,

ali se one za sada ne eksploatiraju (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

6.5. Stanovništvo

Početak 19. stoljeća na području Imotske krajine živjelo je oko 13 tisuća stanovnika. Redoviti popisi stanovništva u Hrvatskoj počinju 1857. godine, kada je Imotska krajina brojila 23 173 stanovnika i od tada je ukupan broj kontinuirano rastao sve do 1971., kada je popisano 47 354 stanovnika. Najveći prirast stanovništva (između 1857. i 1869. godine), uvjetovan je jačim priljevom činovničkog stanovništva, razvitkom trgovine i doseljavanjem novog stanovništva (Ujević, 1956).

Broj stanovnika općina od 1971. do 2011. godine gotovo se prepolovio (s 39 270 na 18 975 stanovnika) i kontinuirano opada. S druge strane, broj stanovnika u gradu Imotski stagnira. Jedino se primjećuje blago povećanje broja stanovnika između popisa 2001. i 2011. (nezamjetno povećanje za 500 stanovnika). Najizraženija depopulacijska obilježja imaju općine Cista Provo, Lovreć te Zagvozd u kojima se u razdoblju od 1971. do 2011. broj stanovnika smanjio za drastičnih 70%. (Maras, 2019.)

Gustoća naseljenosti Imotske krajine 1971. godine iznosila je 72,1 stan./km², a 2011. godine 45,3 stan./km². Uočava se osjetan pad gustoće naseljenosti koji je posljedica smanjenja ukupnog broja stanovnika u istom tom razdoblju. Grad Imotski je 1971. godine imao 110 stan./km² te zajedno s općinama Podbablje (155 stan./km²) i Zmijavci (157 stan./km²) činio najgušće naseljenu zonu Imotske krajine. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, Grad Imotski je imao gustoću stanovništva od 147 stan./km², što znači da je na području grada i njegovih okolnih gradskih naselja, gustoća porasla posljednjih 40 godina i danas čini najgušće naseljeno područje Imotske krajine (Maras, 2019).

Prema popisu stanovništva iz 2011. broj stanovnika u Imotskoj krajini je 29 721. Gustoća naseljenosti 48,5 stan./km². Sam grad Imotski prema istom popisu stanovništva ima 10 764 stanovnika, što čini 2,37 % stanovnika Županije. Gustoća naseljenosti 2011. je iznosila 185,24 stan/km (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014).

Tab. 1. Podatci popisa stanovništva od 1857. do 2001.

Splitsko-dalmatinska županija - broj stanovnika po gradovima/općinama

	1857.	1869.	1880.	1890.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.
IMOTSKI	3.127	3.538	3.704	4.307	5.693	5.911	6.879	7.147	7.362	8.084	8.911	9.935	10.213
CISTA PROVO	3.254	3.539	3.753	4.250	5.558	5.830	6.404	6.363	6.486	6.615	5.359	5.105	3.674
LOKVIČIĆI	1.003	1.202	1.281	1.406	1.749	2.035	2.118	2.238	2.299	2.257	1.815	1.410	1.037
LOVREĆ	3.591	3.955	4.398	5.059	6.618	6.147	6.573	6.199	6.099	6.041	4.432	3.590	2.500
PODBABLJE	3.277	3.445	3.366	3.855	5.470	5.693	5.693	6.003	6.127	6.480	6.060	5.884	4.904
PROLOŽAC	3.051	3.246	3.159	3.598	5.052	5.610	6.006	5.749	6.026	6.497	5.642	4.801	4.510
RUNOVIĆI	2.087	3.073	2.988	3.482	5.130	4.229	4.531	4.764	4.603	4.638	3.718	3.497	2.643
ZAGVOZD	2.522	2.929	3.176	3.779	4.758	4.993	4.760	5.032	4.656	4.547	3.288	2.295	1.642
ZMIJAVCI	442	0	585	667	0	949	2.377	2.405	2.491	2.195	2.271	2.535	2.130

Izvor: Državni Zavod za statistiku

6.6. Gospodarstvo

Gospodarstvo je sve do sedamdesetih godina ovoga stoljeća bilo ograničeno uglavnom na poljoprivredu i stočarstvo. Od žitarica se najviše uzgaja pšenica, kukuruz i povrtlarske kulture, a sve do šezdesetih godina ovoga stoljeća sadio se i duhan. Osnovni pravci razvoja gospodarstva kretali su se u pravcu industrijalizacije kao temeljnog preduvjeta razvoja. Poljoprivredna djelatnost tu ima dominantan položaj, a ostali sektori gospodarstva nisu dosegli razinu razvijenosti koja bi mogla utjecati na bolji životni standard. Imotski je bio značajno industrijsko središte, u kojem su bili smješteni industrijski pogoni koji su predstavljali početke razvoja industrijske djelatnosti. U strukturi gospodarstva Imotskog danas udio industrijske proizvodnje nije na zavidnoj razini. Tržište se ogleda u proizvodnji tekstila. Kao značajnu treba spomenuti i tradiciju trgovine koja danas stagnira zbog jeftinije robe iz susjedne BiH. Dio trgovačkih kapaciteta, naročito u centru Imotskog, usmjeren je potrebama stanovnika Imotskog, dok je periferni dio trgovačkih kapaciteta usmjeren prema stanovnicima obližnjih općina. (Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Imotskog, 2014.)

7. Historijsko-geografski razvoj krajine

Prvi tragovi naseljenosti na području Imotske krajine sežu još u doba neolitika o čemu svjedoče mnogobrojni nalazi kamenog oruđa iz arheoloških nalazišta Grabovac i Zagvozd. Ipak, neprekidna naseljenost Imotske krajine može se pratiti tek od ranog brončanog doba (od 2000. do 1600. pr. Kr.). U to doba na tome području živjeli su nosioci cetinske kulture. Tijekom kasnoga brončanog doba na prostor Imotske krajine naseljavaju se pripadnici ilirskog plemena Delmata. Oni po padinama u okolici Imotskog polja grade brojna gradinska naselja iz kojih su se opirali Rimljanima sve do početka 1. st. Najvažnije delmatsko gradinsko naselje bila je Setovia. Ono se nalazilo kraj današnjih Studenaca odnosno na području današnje imotske utvrde (Regan, 2016).

7.1. Osnivanje Imotske županije

Prekretnicu u povijesti Imotske krajine donijelo je Franačko Carstvo. U 19. st. na tom se području pod njegovim političkim utjecajem u sastavu Kneževine Hrvatske oblikovala Imotska županija. Ona se prvi put spominje oko 950. u djelu Konstantina VII. Porfirogeneta pod nazivom Emota. Imotska županija obuhvaćala je čitavo Imotsko polje, a danas se njegova sjeverozapadna polovica nalazi u Hrvatskoj, dok se jugoistočna polovica nalazi u Bosni i Hercegovini. U posjedu hrvatskih vladara Imotska županija bila je sve do 1165. kada po drugi i posljednji put pada pod bizantsku vlast. Imotski pod vlast hrvatsko-ugarskih kraljeva ponovno pada 1180. kada u njihovo ime počinju gospodariti hrvatski banovi. Među najznačajnijima su bili Pavao I. i Mladen II. Birbirski (Regan, 2016).

Od 1322. do 1326. Imotski je bio u posjedu velikaške obitelji Nelipčića, a potom u posjedu Bosne koja ga je zaposjela za vladavine bana Stjepana II. Kotromanića. No već 1357. hrvatsko-ugarski kralj Ludovik I. ponovno vraća Imotski porazivši Tvrtka I. Kotromanića. U kraljevskim rukama Imotski je bio sve do 1372. kada se ponovno vraća u posjede obitelji Nelipčić. 1391. Tvrtko I. Kotromanić Bosni je priključio Imotski i velike dijelove srednjovjekovne Hrvatske. Nakon njegove smrti Imotski je postao vlasništvo hrvatskog bana Hrvoja Vukčića Hrvatinića, a 1408. plemićke obitelji Radivojević (Vlatković) (Regan, 2016).

7.2. Od vremena turskih osvajanja do kraja Prvog svjetskog rata

Osmanlije su prije 1493. osvojile Imotsku krajinu. Za vladavine Osmanlijskoga Carstva čitava Imotska krajina bila je u sklopu istoimene nahije koja je obuhvaćala isti prostor kao i srednjovjekovna županija. Ta nahija bila je u sklopu Hercegovačkog sandžaka, isprva kao dio Fočanskog kadiluka, a potom Mostarskog kadiluka. Turci su na području Imotske krajine vladali više od dvjesto godina (Regan, 2016).

Imotsku su krajinu napokon 1717. oslobodili Mlečani nakon Drugog morejskog ili Malog rata (1714. - 1718.). Nakon Požarevačkog mira 1718. Imotska krajina organizirana je kao jedinstveno vojno-upravno područje mletačke vojne granice. Ovakav status vojno-upravnog područja Imotska krajina zadržala je do propasti Mletačke Republike 1797. godine. Nakon pada Mletačke Republike, Imotska krajina bila je u sastavu Austro-Ugarske Monarhije od 1797. do 1918., izuzev kratkotrajnog Napoleonovog osvajanja (1809. - 1815.) kada je čitav ovaj prostor bio u sastavu Imotskog kotara (Regan, 2016).

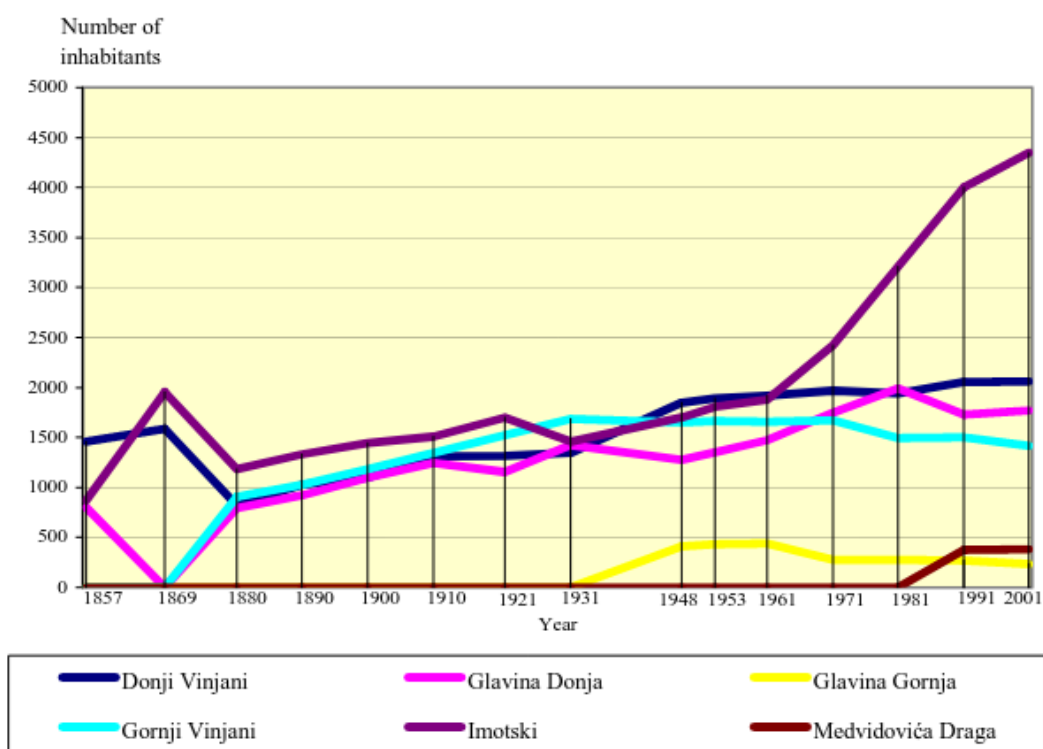
7.3. Razdoblje nakon Prvog svjetskog rata do suvremenog doba

Nakon završetka Prvog svjetskog rata i raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. Imotska krajina ulazi u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Od 1921. do 1929. u sastavu je Splitske oblasti, kada su 1929. osnovane banovine kao nove upravno-teritorijalne jedinice Kraljevine Jugoslavije Imotska krajina ulazi u sastav Primorske banovine u čijem je sklopu bila do 1939. kada ulazi u sastav Banovine Hrvatske (Regan, 2016).

Nakon napada njemačkih i talijanskih postrojbi na Kraljevinu Jugoslaviju i uspostave Nezavisne Države Hrvatske 1941. Imotska krajina ulazi u sastav velike župe Cetine, koja je isprva bila pod talijanskom i kasnije pod njemačkom okupacijom. Nakon oslobođenja Imotska krajina bila je priključena Federativnoj Republici Hrvatskoj i Jugoslaviji. Iako za Domovinskog rata (1992. - 1995.) Imotska krajina nije bila izravno pogođena velikosrpskom agresijom, veliki broj njezinih stanovnika borio se na svim hrvatskim bojištima (Regan, 2016).

8. Kretanja broja stanovnika Imotske krajine

Od prvog službenog popisa stanovništva 1857. godine do početka 20. stoljeća glavno obilježje stanovništva Imotskog i okolnih seoskih naselja je stalni pad. Zabilježena su tri izbijanja kolere 1831., 1836. i 1857. Godine 1874. broj stanovnika se smanjio zbog nedostatka hrane jer je u Imotskoj krajini mraz ošteti sve usjeve (Rimanić, Glamuzina, Šiljković, 2005).

Sl. 4. Kretanje broja stanovnika Imotskog i okolnih ruralnih naselja u razdoblju od 1857. do 2001. godine.

Izvor: Rimanić, A., Glamuzina, M. i Šiljković, Ž. (2005). "Differences in Population Development of Imotski and the Surrounding Rural Settlements". *Geoadria* 2(10), str. 191-209.

Kroz 20. stoljeće povijest ovog kraja obilježila su dva svjetska rata, razne bolesti, industrijalizacija, deagrarijacija, deruralizacija, iseljavanje. Stanovništvo koje je živjelo u Imotskoj krajini uglavnom je bilo zaposleno u primarnim djelatnostima, a poljoprivreda i stočarstvo su bile najvažnije gospodarske grane. Kako se broj stanovništva povećavao, nije bilo dovoljno poljoprivrednog zemljišta za sve da osiguraju ekonomsku stabilnost svojim obiteljima. U razdoblju od 1948. do 2001. godine broj stanovnika grada Imotskog povećao se za 48,1% odnosno 0,1% godišnje. Od pet naselja, ako se zbog nedostatka podataka izuzme

Medvidovića Draga, dva bilježe pad broja stanovnika, Glavina Gornja i Vinjani Gornji, dok Glavina Gornja i Vinjani Gornji bilježe pad broja stanovnika u istom razdoblju (Rimanić, Glamuzina, Šiljković, 2005).

U prva dva međupopisna razdoblja (1948./1953., 1953./1961.) nijedno naselje nije zabilježilo pad broja stanovnika. U narednim međupopisnim razdobljima (1971./1981., 1981./1991., 1991./2001.) neka od ruralnih naselja bilježe pad, i to Glavina Gornja i Vinjani Gornji. Imotski, kao jedino gradsko naselje, bilježi najveći porast ukupnog broja stanovnika ponajviše zbog velikog broja stanovnika iz okolnih seoskih naselja koji su napustili poljoprivredu kao osnovnu gospodarsku djelatnost i došli raditi i živjeti u grad koji je nudio bolje životne mogućnosti. To posebno vrijedi za mlade dobne skupine, koje grad privlače čimbenici privlačenja koji uključuju percipirane ekonomske, društvene i političke prilike u zemljopisnom području različitom od njihovog, ali blizu mjesta njihova podrijetla (Rimanić, Glamuzina, Šiljković, 2005).

Iseljavanje je jedno od istaknutih demografskih obilježja Imotskog i okolnih ruralnih naselja. Proces iseljavanja započeo je već 1881. godine, kada se od 1881. do 1890. godine iselilo 5,8% ukupnog stanovništva Imotske krajine. U razdoblju od 1891. do 1900. taj se udio smanjio na 3,19%, a u razdoblju od 1901. do 1911. na 3,14%. Većina iseljenika bila je mlada muška populacija koja je otišla u neku od europskih zemalja poput Njemačke, Austrije ili Švicarske i tamo provela nekoliko godina te se vratila. Manji dio njih otišao je u inozemstvo i tamo ostao dulje vrijeme. Proces iseljavanja prisutan je i danas, ali u manjoj mjeri zbog činjenice da mnoge zemlje danas reguliraju broj useljenika i sprječavaju njihov brojniji dolazak kako bi zaštitile svoju ekonomsku stabilnost (Rimanić, Glamuzina, Šiljković, 2005).

9. Migracije u Imotskoj krajini

Migracije su jedna od najvažnijih demografskih značajki, ali i najteže objašnjiva i mjerljiva (Rimanić, Glamuzina, Šiljković, 2005). Imotski je već od davnina snažno emigracijsko žarište. Migracije su obilježile njegovu povijest i prije pada pod Turke. Strah od Turaka natjerao je ljude u bijeg. Stanovništvo sa polja seli se u brda i teže dostupna mjesta, a kuće u polju počinju se koristiti kao staje i ostave. Kasnijom austrijskom upravom nazadovala je trgovina, privreda, zdravstvo, prosvjeta i promet. Osim tim problemima, dodatno pogoršanje uzrokovano je i raznim elementarnim nepogodama, bolestima, nerodnim godinama i gladi. U to vrijeme počela je i prekomorska migracija, najviše odlazak mladog i zdravog muškog stanovništva u Ameriku. Osim prekomorskih zemalja radna snaga selila se i u industrijske zapadnoeuropske zemlje (Anić, 1989).

Imočani su već stekli tradiciju da za svoj kruh odlaze iz svog kraja pa su početkom šezdesetih godina među prvima napustili zavičaj čim je Jugoslavija otvorila granice i dopustila odlazak u inozemstvo, a dodatno se povećao broj odlazaka nakon izdavanja izlaznih viza i putovnica (Anić, 1989). Tijekom sedamdesetih godina samo u Njemačkoj živjelo je oko 8 900 Imočana. Jedan od važnih procesa koji zahvaćaju Dalmatinsku zagoru, proces litoralizacije, privukao je mlade na obalu, posebice u velika urbana naselja poput Zadra i Splita, koja su kao posljedicu takvog procesa zabilježila značajan porast broja stanovnika. Proces litoralizacije započeo je šezdesetih godina prošlog stoljeća, a njegov utjecaj na demografska obilježja Dalmatinske zagore još je prisutan. Osim toga, u velikim urbanim obalnim središtima velik udio stanovništva iz ruralnih naselja oko Imotskog, kao i iz Imotskog otišao je u druga urbana središta u Hrvatskoj, uglavnom u Zagreb (Rimanić, Glamuzina, Šiljković, 2005).

10. Migracije u vrijeme Turskih osvajanja

Imotski pod Turke pada 1493., iako utjecaj Turaka na ovim prostorima seže već od pada Bosne 1463. Već u vremenu prije turskog osvajanja Imotske krajine, pojavio se strah od osvajača koji navodi stanovništvo na seljenje. Ljudi s polja bježe u brdovite zakutke, stalna se naselja premještaju na teže dostupna mjesta, a kuće sagrađene u blizini polja, koriste se samo kao staje. Turskim osvajanjem te kuće počinju koristiti vojnici, činovnici te predstavnici vlasti. Migracije na prostoru Imotske krajine u vremenu turskih osvajanja nisu bile samo unutarnje, bilježi se i značajno iseljavanje s ovog područja (Anić, 1989).

Prema Ujević (1956) postoje dva smjera kretanja: prema mletačkoj Dalmaciji (iz vjerskih razloga) i prema turskoj Bosni. Prvi smjer kretanja vodio je stanovništvo u susjedno makarsko i splitsko primorje, i kasnije dalje. Splitski ogranak nakon kraćeg zadržavanja na Klisu odlazi u Vinodol (Hreljin i okolicu). Makarski ogranak raspršio se po primorju od Omiša do Živogošća i Zaostroga. Jedan dio njih kasnije bježi na Brač, dok poneki preko mora bježe u Molise (Moliški Hrvati) (Anić, 1989).

Imotsko naseljavanje Brača započelo je 1643. kada se pod vodstvom fra Mate Juranovića Imoćanina doselilo 37 obitelji. Organizirano naseljavanje na Brač zabilježeno je samo u periodu oko Kandijskog rata (1645. - 1669.). U vrijeme izbivanja Kandijskog rata starješina imotskog samostana na otočiću Prološkog blata bio je fra Petar Kumbat koji je u samom početku rata pobjegao u Makarsko primorje. Kako su Turci krenuli i prema primorju, Kumbat s većim brojem svećenika iz imotskog i makarskog samostana organizira masovnu selidbu na Vrhbač gdje osniva novi samostan i novo naselje koje se od tada naziva Sumartin. Dospeljenici su imali podršku mletačkih vlasti koje su im pružile posebne pogodnosti koje su osigurali 1702. kada ih potvrđuje generalni providur Dalmacije Alvise Mocengio (Anić, 1989).

Priljev izbjeglica s prostora Imotske krajine zaustavlja se 1714. kada tadašnji generalni providur Dalmacije Emo nije donio rješenje da se među nove stanovnike neće primati nikakve nove obitelji. Za vrijeme Kandijskog rata jedan je dio Turaka svoje obitelji preselio u Bosnu, a imanja prepustio kmetovima na obrađivanje. Za vrijeme Velikog rata protiv Turaka, ramski franjevci preselili su u Sinj te sa sobom povelu četiri tisuće obitelji koje su se naselile i po Imotskoj krajini. Za vrijeme ovih seoba iz Bosne i Hercegovine, naseljena su imotska sela Aržano i Svib (Anić, 1989).

Zbog nedostatka radne snage uzrokovanog migracijom stanovništva, Turci su bili primorani pozvati izbjeglice natrag uz razna obećanja. Dio stanovnika vratio se još za vrijeme rata, a dio nakon završetka rata. Požarevačkim mirom (1718.) dio istočne Hercegovine prema

Crnoj Gori pripao je Turcima što je izazvalo priliv stanovništva s tog područja. Tako je u Imotsku krajinu došlo 180 pravoslavnih obitelji i naselilo više mjesta oko polja te osnovalo naselje Crnogorci. Nakon nekoliko godina dobili su posebnu crkvenu općinu za pravoslavce iz Imotske krajine u Glavini (Anić, 1989).

Padom Imotskog pod Mlečane, pored mletačke vojske i činovništva u Imotski dolaze novi doseljenici. Uz izbjeglice iz Bosne i Hercegovine, dolaze i obrtnici iz primorskih gradova i Italije, dok Venecijanci prostrane posjede u Imotskom polju dijele svojim pristalicama iz omiškog i makarskog primorja. Poklonjeni posjedi regulirani su tzv. Grimanijevim zakonom prema kojemu darovana zemlja i dalje ostaje državna te država dobiva jednu desetinu prihoda. Prema ovom zakonu zemljište se ne može prodati, niti ga mogu naslijediti ženski potomci, u slučaju izumiranja muških članova obitelji, zemljište ponovno preuzima država. Za vrijeme mletačke uprave na području Imotske krajine nisu zabilježena iseljavanja (Anić, 1989).

11. Migracije u vrijeme od pada Mlečana do Drugog svjetskog rata

Vrijeme od pada Mletačke Republike do dolaska austrijske vojske pod generalom Matom Rukavinom ispunjeno je strahom. Povratnici iz vojske šire strah od Francuza koji svećenici podupiru zbog francuske indiferentnosti prema religiji. Nakon dolaska Austrijanaca dolazi do nemira i bježanja u Bosnu. Nakon poraza kod Austerlitza Austrija gubi Dalmaciju koja kratkotrajno pada u ruke Francuzima (1806. - 1816.). Nakon izdavanja direkta o osnivanju dalmatinske legije i uvođenja prisilnog novačenja Imočani bježe u Bosnu kako bi izbjegli vojnu obvezu. Bečkim kongresom Dalmacija se ponovno vraća pod austrijsku vlast (Anić, 1989).

Mletačku i francusku praksu dovođenja stranaca na istaknute upravne položaje u Imotskoj krajini nastavlja i austrijska vlast, imotski načelnici isključivo su doseljenici, Talijani, Nijemci ili Česi, ili pak doseljenici s Korčule, Sinja ili drugih krajeva. Nakon austrijske okupacije Bosne i Hercegovine 1878. Imočani naseljavaju veliki dio okolice Bugojna. U periodu od 1880. do 1890. počinje iseljavanje u prekomorske zemlje. Prema Ujeviću (1956) iz Imotske krajine u tom periodu otišlo je 5,18 % stanovništva, a od 1901. do 1910. 3,14 %. U razdoblju od 1905. do 1907. u Sjedinjene Američke Države odselilo je 1500 mladića iz Imotske krajine (Anić, 1989).

Manjak poljoprivrednih zemljišta, nepovoljni klimatski uvjeti, gospodarska zaostalost i prirodni prirast stvorili su višak agrarnog stanovništva na području Imotske krajine te izazvali potrebu za traženje egzistencijalnog izvora u drugim zemljama (Anić, 1989).

11.1. Sezonske migracije

Istovremeno s iseljavanjem u prekooceanske zemlje, počinje i migracija radne snage prema industrijskim središtima zapadne Europe. Imočani po Austro-Ugarskoj i Njemačkoj, odjeveni u svoju narodnu nošnju, prodaju "bosanske orijentalne filigransko-kujundžijske radove". Veliki broj mladića iz brdskih zapadnih sela Imotske krajine tako je obilazio cijelu Hrvatsku, Bosnu, Srijem, Slavoniju, ali i Češku, Slovačku, Mađarsku, Austriju, Njemačku i Francusku. Ove privremene migracije počinjale su u rano proljeće i trajale do kasne jeseni. Ovakvi sezonski migranti nazivali su se "galantari" zbog toga što su kasnije prodavali u glavnom galanterijsku robu. (Anić, 1989.)

Najznačajniji period ovakvih migranata trgovaca bio je u godinama između 1920. i 1930. Galantarsko sitno trgovanje moglo je započeti tek u 24. godini života kada su od općina mogli dobiti knjižice o pravu pokušavanja, ali Imočani su usprkos ovom ograničenju ilegalno

odlazili u svijet čak i s nepunih 18 godina i obično bi se tim poslom nastavili baviti do 50. godine života (Anić, 1989).

Galantara je bilo iz svih mjesta Imotske krajine, a najviše iz Lovreća. U jednom su razdoblju baš svi muškarci iz zaseoka Nikolići bili galantari, o čemu svjedoči i križ na ulazu u selo koji su donijeli iz Praga 1940. godine. Uvijek su se odijevali elegantno, nosili su isključivo odijela i kravate, a sve kako bi dojmili svjetsku gospodu po Pragu, Bratislavi i Beču. Naime, kupce je, posebno praške ili bečke dame, trebalo dojmiti, šarmirati da robu kupe od njih, a ne od konkurencije. U Ričicama je živjela i jedna žena galantarka – Marija Kilić udana Budimir (Imotski galantari - potomci Škilje i Kikaša ne boje se svicke krize, 2012).

Sl. 5. Spomenik najpoznatijem galantaru Matanu Špalatrinu

Izvor: <<https://mojzagreb.info/hrvatska/imocani-podigli-spomenik-svom-najpoznatijem-galantaru-matanu>>

Težaci iz ovog područja odlazili su na rad u primorje i po tzv. škojima na Brač i Hvar. Ovakvi fizički radnici, takozvani škojarski težaci, s primorja su donosili rogač, sol, slanu ribu, ulje i sl. Viškove proizvoda njihove žene kasnije prodaju u susjednim selima ili razmjenjuju za druge proizvode poput duhana ili žita. Najčešće su godinama radili kod istih poslodavaca te bi

kasnije i svoje sinove uvodili u isti posao. Okopavali bi maslinike i vinograde, a po potrebi radili i druge seljačke poslove (Anić, 1989).

Osim imotskih muškaraca, i žene su znale ići na sezonske poljoprivredne poslove. Mlade i poduzetne žene, ali i samohrane majke migrirale su najviše u Slavoniju, Baranju, Srijem i Bačku na berbe kukuruza ili kakve druge poljoprivredne poslove. Na primorju i otocima žene su rijetko sezonski radile. Kao i imotski težaci, kući su donosile kukuruz ili rjeđe pšenično brašno. Žito bi dovozile teretnim vagonom do Splita te onda unajmljenim kamionima do svojih sela (Anić, 1989).

Međuratna migracija, osim iseljavanja u prekomorske zemlje i sezonske odlaske od kuće, obuhvaća je značajan priliv imotskih radnika u zapadnoeuropske zemlje, najčešće Belgiju i Francusku. Tamo su ostajali po nekoliko godina, radeći po rudnicima, tvornicama i na drugim poslovima. Veći broj se uključivao u napredne sindikate pa i njihove komunističke partije, a bilo je i onih koji su pristupili u ustaški pokret. Drugi svjetski rat prekinuo je sve migracijske tokove, iako su oni već u predratnom periodu bili znatno smanjeni (Anić, 1989).

12. Migracije od kraja Drugog svjetskog rata do početka 21. stoljeća

Poslijeratnim provođenjem agrarne reforme i kolonizacije stanovništva iz gospodarski pasivnih krajeva u Slavoniju i Vojvodinu obuhvaćene su i Imotske obitelji. Tada su u Slavoniju kolonizirane 63 obitelji. 18 obitelji kolonizirano je u Vojvodinu. Nakon oslobođenja, prostorna pokretljivost Imočana odvijala se isključivo na unutarnjem planu. Nastavljaju se odlasci muškaraca u primorje i žena u Slavoniju, a prvi javni radovi povući će i zidare i tesare. S vremenom dolazi do sve intenzivnije migracije iz sela u grad, dok se manji broj stanovnika seli u Osijek i okolicu (Anić, 1989).

Kad se početkom šezdesetih godina Jugoslavija odlučila na otvaranje granica i dopuštala građanima odlazak i zapošljavanje u inozemstvu, među prvim migrantima bili su i Imočani, zbog već stečenih navika odlaska od kuće te relativno slabo izmijenjenim gospodarskim prilikama i mogućnostima zapošljavanja (Anić, 1989).

1971. prvo put su na popisu stanovništva popisani i radnici koji su otišli na rad u inozemstvo. Na ovom popisu stanovništva utvrđeno je da se od ukupnih 47 417 stanovnika općine Imotski, 8 768 nalazi na privremenom radu u inozemstvu. Tada je popisano manje od 24 tisuće stanovnika u dobnoj skupini od 20 do 59 godina, od kojih su više od polovice bile žene koje u glavnom nisu sudjelovale u prvom migracijskom valu prema čemu možemo zaključiti da se ipak vrlo vjerojatno radi o puno većem broju stanovnika koji su migrirali s ovog područja. U ovom periodu većina odlazi na privremeni rad u Njemačku, prema popisu stanovništva njih 87,8 % (Anić, 1989).

Popisom stanovništva iz 1981. uz radnike na privremenom radu u inozemstvu popisivani su i članovi obitelji koji s njima borave u stranim zemljama te povratnici s rada u inozemstvu koji su otišli 1965. ili kasnije, ili su prekinuli posao u inozemstvu i prije popisa se vratili u zemlju. Iako se ni sada rezultati popisa ne podudaraju s podacima zemalja primitka ni procjenama institucija poput Saveznog biroa za zapošljavanje i Centra za istraživanje migracija, ovi rezultati su vjerodostojniji od podataka s prethodnog popisa. Ukupan broj stanovnika općine 1981. iznosi 41 496 stanovnika smanjivši se za gotovo 6 tisuća stanovnika. Također se smanjio i broj radnika u inozemstvu na 4 519. Uz radnike, u inozemstvu je živjelo i 1 588 članova njihovih obitelji, što znači da je prema popisu iz 1981. u inozemstvu živjelo ukupno 6 107 stanovnika s područja općine Imotski (Anić, 1989).

U Jugoslaviji je 1981. godine 42 % radnika u društvenom i privatnom sektoru bilo zaposleno izvan mjesta stalnog stanovanja. To su uglavnom dnevni migranti koji su predstavljali svakog trećeg radnika u zemlji. Većina dnevnih migranata radila bi u industriji i

rudarstvu dok je najviše bilo tjednih i privremenih migranata u građevinarstvu. Pretežno se radilo o radnicima muškarcima zaposlenim u proizvodnim zanimanjima. Migrantkinje uglavnom rade u neproizvodnim zanimanjima, a dnevno se vraćaju u mjesto stalnog stanovanja (Oliveira-Roca, 1984).

Još dok su radili u inozemstvu, imotski povratnici kupovali su ili gradili kuće u gospodarski aktivnijim krajevima, po primorju i u većim gradovima i industrijskim središtima. Preseljenje iz sela u grad na području Imotske krajine nije nužno bilo orijentirano prema Imotskom kao regionalnom središtu zbog skromnih mogućnosti zapošljavanja u malom gradu te su seljaci u glavnom bili orijentirani prema Splitu, Zagrebu, Osijeku ili bližim primorskim gradovima (Anić, 1989).

Česte su unutarnje migracije gdje radnici stalno ili sezonski rade u drugim mjestima, a obitelji im stalno žive u Imotskoj krajini. Ovisno o udaljenosti mjesta u kojemu rade, radnici svojim kućama dolaze češće ili rjeđe, a oni koji rade u bližoj okolini (Omiš, Dugi Rat, Sinj...) dolaze svakodnevno. U ove radnike koji svakodnevno migriraju možemo ubrojati i radnike koji svakodnevno putuju iz svojih sela u općinsko središte, a nakon posla vraćaju se kući (Anić, 1989).

13. Migracije u 21. stoljeću

Iako je iseljavanje konstanta kroz cijelo 20. stoljeće s nekoliko koncentriranih valova, posljednji val iseljavanja je specifičan po strukturi iseljenika. Potpuna struktura iseljenih (obrazovna, po zanimanjima, po ekonomskoj aktivnosti) nije poznata, no posredno, prema podacima o dobi iseljenih, možemo zaključiti kako se radi o znatno drukčijem načinu iseljavanja nego u prošlosti. Prema podacima austrijske statistike koja još uvijek primjenjuje ograničenja na useljavanje hrvatskih državljana i shodno tome vodi nešto ažurniju evidenciju useljenika, može se prepoznati jedan novi obrazac iseljavanja: iseljavanje obitelji s djecom. Prethodni iseljenički ciklusi bili su, barem u osnovi, definirani kao privremeni rad i većina iseljenika bili su hranitelji obitelji, najčešće mladi muškarci. Specifičnost aktualnog iseljavanja jest već spomenuti obrazac iseljavanja obitelji s malom djecom zbog kojeg ove migracije ne možemo nazivati privremenima. Selidbu obitelji s djecom vjerojatnije možemo okarakterizirati trajnom, nego li privremenom migracijom (Ivanda, 2017).

Rezultati popisa stanovništva na području bivše općine Imotski iz 2001. govore da je Imočana gotovo 7 000 manje nego za popisa od 1991. godine. Na cijelom području Imotske krajine živi 32 379 stanovnika, a 1991. ih je bilo 39 022. Od toga grad Imotski s prigradskim naseljima Vinjanima Donjim i Gornjim, Glavinom Donjom i Gornjom, Medvidovića Dragom ima 20 092 stanovnika, Cista Provo 3 542, Lokvičići 1 018, Zagvozd 1 618, Zmijavci 2 033, Runovići 2 559, Proložac 4 263, Lovreć 2 382 te općina Podbablje 4 872 stanovnika. Ako se, pak, usporede rezultati popisa iz 1981. godine, kada je u Imotskoj krajini živjelo 41 496 stanovnika, vidljivo je da se u periodu od 20 godina broj pučanstva smanjio za gotovo 10 tisuća, što je na prostranstvo Imotske krajine i pogodne prirodne resurse kao što je Imotsko polje prava demografska katastrofa (Ćosić, 2001).

Od 2009. godine, usporedno s gospodarskom krizom, primjetan je trend porasta iseljavanja iz Hrvatske. No, pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji emigracija postaje jednostavna i jeftina kao nikad u povijesti. Konkurencija za privlačenje radne snage i općenito stanovništva iz ekonomski slabijih dijelova zemlje sada više nije samo Zagreb i obala već sve zemlje koje su potpuno otvorile svoje granice hrvatskim državljanima (Ivanda, 2017).

Po službenim pokazateljima Državnog zavoda za statistiku iz Imotske krajine je u vremenskom razdoblju od 2011. do 2016. godine odselilo nevjerojatnih 5 968 stanovnika, a od toga je u inozemstvu 1 283 stanovnika. Od 2011. primjenjuje se nova metodologija izračuna, po kojoj se u iseljene pribrajaju samo oni za koje se očekuje da će najmanje godinu dana provesti izvan matične zemlje, dok je dotad kriterij bila samo prijava odnosno odjava

prebivališta. Prema tom konceptu, doseljenima iz inozemstva i odseljenima u inozemstvo smatraju se osobe koje su promijenile uobičajenu državu stanovanja na razdoblje koje je, ili se očekuje da će biti, dugo najmanje godinu dana. Statistika vanjske migracije stanovništva obuhvaća državljane Republike Hrvatske i strance na privremenom ili stalnom boravku u Republici Hrvatskoj. Prema metodologiji koja se primjenjivala do 2010. podaci o vanjskoj migraciji stanovništva obuhvaćali su državljane Republike Hrvatske i strance na stalnom boravku koji su prijavili odnosno odjavili svoje prebivalište u Republici Hrvatskoj (DEMOGRAFSKA KATASTROFA IMOTSKE KRAJINE: Od 2011. do 2016. godine odselilo gotovo 6000 stanovnika, 2018).

Gledajući statističke podatke za grad Imotski u razdoblju od 2011. godine do 2016. godine ukupno je doseljeno (rođeni i novoprijavljeni) 1 537 osoba dok je u istom vremenu Imotski napustilo 2 229 stanovnika odnosno njih 655 u inozemstvo. Posebno zabrinjava činjenica da je 2011. godine u inozemstvo iselilo 68 stanovnika, a 2016. godine čak 293 stanovnika. Najvitalnija i najmnogoljudnija imotska općina je Podbablje u koju se u navedenom razdoblju doselilo 450 stanovnika, a odselilo 745 stanovnika odnosno 143 stanovnika u inozemstvo, a u usporedbi 2011. 22 stanovnika, a 2016. čak 56 stanovnika. Općina Proložac doživljava pravu demografsku katastrofu. Od 2011. godine do 2016. godine doseljenih je 434, a odseljenih 912 s tim da je 179 stanovnika u inozemstvu (DEMOGRAFSKA KATASTROFA IMOTSKE KRAJINE: Od 2011. do 2016. godine odselilo gotovo 6000 stanovnika, 2018).

U općini Zmijavci novoprijavljenih je u navedenom razdoblju bilo 167 dok je odjavljenih 345 odnosno njih 84 u inozemstvu dok je u susjednoj općini Runovići novoprijavljenih 228, a odseljenih 379 odnosno u inozemstvo njih 55. U Zagvozdu je doseljeno 176 stanovnika, a u istom vremenskom razdoblju odseljeno 287 stanovnika dok je 38 stanovnika migriralo u inozemstvo. U najmanjoj imotskoj općini Lokvičići doseljeno je 95 stanovnika, a odseljeno 249 uz odseljenog 31 stanovnika u inozemstvo. Zapadni dio Imotske krajine nije ništa bolji. Tako je u Cisti Provo doseljeno 205 osoba, a odseljeno čak 502 stanovnika (61 u inozemstvu), a u Lovreću 183 stanovnika doseljena, a 320 odseljeno uz 37 u inozemstvu (DEMOGRAFSKA KATASTROFA IMOTSKE KRAJINE: Od 2011. do 2016. godine odselilo gotovo 6000 stanovnika, 2018).

2015. u deset osnovnih škola na području Imotske krajine upisano je 57 učenika manje u usporedbi s podacima za godivečimnu prije. Imotski se tako uklapa u zabrinjavajuću demografsku sliku Hrvatske, u kojoj je, prema procjenama čak 17.300 stanovnika manje nego 2014. Pojedini navode razvoj uslužnog i trgovinskog sektora umjesto proizvodnog sektora u zadnjih 25 godina kao razlog odlaska visokoobrazovanih kadrova, a i cijelih obitelji s ovog

područja Prema nekim podacima od 6.000 radnika početkom 80-ih godina u jakim proizvodnim pogonima *Imostroja, Agrokoke, Trimota, Napretka* i sl., ostalo je svega 70-ak njih u vinariji (Šošćarić, 2015).

Do 1. srpnja 2015. godine, Njemačka je imala ograničenja za useljavanje hrvatskih državljana u vidu radnih dozvola, ali čak i uz to broj iseljenih je bio znan. Posebno porazni podatci očituju se kod osoba hrvatskog državljanstva koji su povratnici u Njemačku. Broj rođene djece hrvatskih državljana također znatno raste (Ivanda, 2017).

Sl. 6. Imotski zid plaća

Izvor: <<https://www.dalmacijanews.hr/clanak/ba2s-zid-placa-u-imotskom-ispisuje-imena-svih-imocana-koji-su-otisli-u-njemacku>>.

Danas u Njemačku odlaze čitave mlade obitelji, ljudi u naponu životne snage, koji se ne namjeravaju vraćati. Ljudi u Imotskom i Imotskoj krajini tradicionalno spas od loših životnih uvjeta traže u Njemačkoj. Stopa iseljavanja iz Imotske krajine tako je visoka, da se u pojedinim područjima Njemačke već osnivaju zajednice iseljenih Imočana: München, Frankfurt, Berlin i druga mjesta koja su već dočekala i koja će tek dočekati neke nove valove iseljavanja s područja Imotske krajine (Iseljeni Imočani u Njemačkoj osnivaju zajednice, 2015).

Na žalost nema precizne statistike koja bi nas informirale o broju onih koji su u posljednje vrijeme otišli. U Imotskom je, prema popisu stanovništva iz 2011. (tab. 2) nešto malo više od deset tisuća duša, a s čitavom Krajinom, svim selima i obližnjim općinama, ima ih oko trideset tisuća. "No, popisivači su u problemu jer je dobar dio onih koji navodno i žive ovdje zapravo u Njemačkoj, a brojku uvećava (prema procjenama) barem pet tisuća ljudi iz Hercegovine koji su fiktivni stanovnici Krajine jer žele ostvarivati prava hrvatskog državljanina." (Kukec, 2015).

Njemačka je glavno odredište hrvatskih iseljenika suvremenih migracija. Tu činjenicu potvrđuje i podatak da druga najzanimljivija odredišna zemlja, Irska, bilježi 5 3125 novopridošlih hrvatskih državljana u 2016. godini, što je oko 9 puta manje nego Njemačka u istoj godini (Ivanda, 2017).

"Koncem veljače 2018. hrvatske su novine objavile kako je Imotski dobio svoj zid plača. Autor tog zida je čovjek pod imenom Toni Rebić, 40-godišnjak iz Vinjana Donjih, koji se dosjetio toga da na zid zapisuje imena svih Imočana koji su se od 2011. odselili u inozemstvo. Toni Rebić imena je počeo zapisivati na cigle zida imotske autobusne stanice – dakle, mjesta odakle novi emigranti u pravilu odlaze u svijet. U nekoliko mjeseci na crvene, žute i zelene cigle staničnog zida Rebić je ispisao imena stotina i stotina novih iseljenika koji su krenuli put Dublina, Hamburga." (Pavičić, 2018).

Prema prvim informacijama iz Državnog zavoda za statistiku, Imotska krajina prema popisu stanovništva iz 2021. ima 25 140 stanovnika, što je u odnosu na prethodni popis iz 2011. godine 4 599 stanovnika manje. Ukupan broj popisanih je 25 589. Grad Imotski ima 9 321 stanovnika, Općina Proložac 3 174, Općina Zmijavci 1 667, Općina Lokvičići 680, Općina Lovreć 1 431, Općina Runovići 1 979, Općina Zagvozd 963, Općina Cista Provo 1 859, dok Općina Podbablje ima 4 066 stanovnika (Grude online. 2022).

Tab. 2. Prikaz broja stanovnika u Imotskoj krajini

Imotska krajina- broj stanovnika po gradovima/općinama

	2011	2021
Grad Imotski	10.764	9.321
Cista Provo	2.335	1.859
Lokvičići	807	680
Lovreć	1.699	1.431
Podbablje	4.680	4.066
Proložac	3.802	3.174
Runovići	2.416	1.979
Zagvozd	1.188	963
Zmijavci	2.048	1.667
UKUPNO:	29.739	25.140
RAZLIKA:		-4.599

Izvor: D.S.Z. (Popis 2011., Popis 2021.)

Izgradnja autoceste A1 na prostor Imotske krajine ostavila je značajan utjecaj. Usporedbom broja dnevnih migranata u godinama prije i nakon izgradnje autoceste, utvrđeno je da se izgradnjom autoceste, broj dnevnih migranata znatno povećao. Grad Imotski, unatoč malom broju stanovnika ovisan je o dnevnim migracijama i one su važan čimbenik u svakodnevnom aktivnostima ljudi na ovom području i za očekivati je daljnji porast dnevnih migranata potaknut pozitivnim promjenama u prometu. Novi prometni pravci postali su efikasniji i brži, a dostupnost rada i broj odlaska prema drugim općinama i gradovima je u stalnom porastu. Zbog mogućnosti dnevnih migracija prema drugim sredinama s jačom gravitacijskom snagom i većim centraliziranjem naselja povećao se broj ljudi kojima korištenje ovih prometnih pravaca znači ostanak na ovom prostoru (Lončar, 2020).

14. Rezultati istraživanja

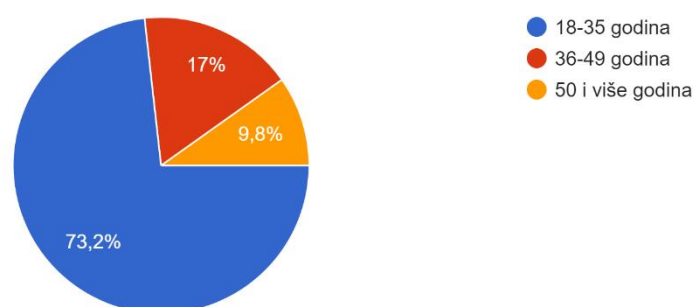
Za potrebe rada koristit će se kvantitativna metoda putem distribucije anketnih upitnika internetom kako bi prikazali trenutno stanje Imotske krajine po pitanju migracija. Istraživanje je provedeno putem ankete na platformi Google Docs u svrhu prikupljanja podataka za diplomski rad. Cilj ankete je utvrđivanje uzoraka migracija stanovnika Imotske krajine te definiranje kvalitete života prethodno migraciji te nakon migracije. Anketni upitnik distribuiran je isključivo stanovnicima koji su s ovih prostora te žive ili su živjeli u Imotskoj krajini.

Anketa je podijeljena u tri osnovne skupine. Prva skupina pitanja odnosi se na spol, dobnu skupinu i povezanost s Imotskom krajinom. Druga skupina pitanja odnosi se na ispitanike koji žive na području Imotske krajine te istražuje stupanj obrazovanja, status zaposlenja, mjesečni prihodi i općenito zadovoljstvo životom u Imotskoj krajini. Treća skupina pitanja odnosi se na ispitanike koji su migrirali s područja Krajine. Istražuje se stupanj obrazovanja, status zaposlenosti, mjesečni prihodi, razlozi odlaska i sl.

Prvih nekoliko pitanja služi kako bi se prikupile osnovne informacije o spolu, dobnoj skupini i sl. Anketi je pristupilo 112 ispitanika, od toga 59,8 % žena i 40,2 % muškaraca dobnih skupina od 18 do 50 i više godina (sl. 7) Naredno pitanje (sl. 8) ispitalo je iz koje općine Imotske krajine ispitanici potječu. Najveći broj ispitanika su iz općine Podbablje i grada Imotskog.

Kojoj navedenoj dobnoj skupini pripadate?

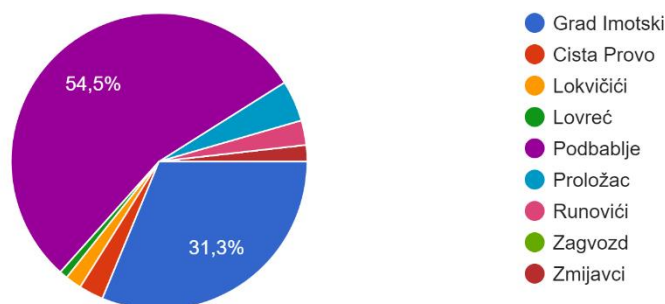
112 odgovora

Sl. 7. Zastupljenost dobnih skupina u anketnom istraživanju

Iz koje općine Imotske krajine potječete?

112 odgovora

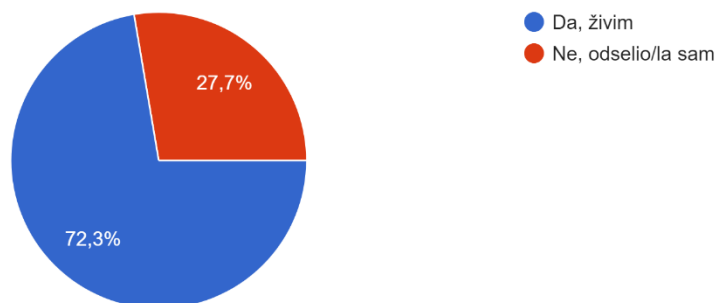

Sl. 8. Zastupljenost jedinica lokalne samouprave iz kojih potječu ispitanici

Treće pitanje anketnog upitnika daje nam uvid u broj ispitanika koji je iselio iz Imotske krajine. Prema podacima istraživanja prikazanim na slici 9., 72,3 % ispitanika trenutno živi na prostoru Imotske krajine, dok je 27,7 % ispitanika migriralo van Imotske krajine.

Živate li trenutno u Imotskoj krajini?

112 odgovora

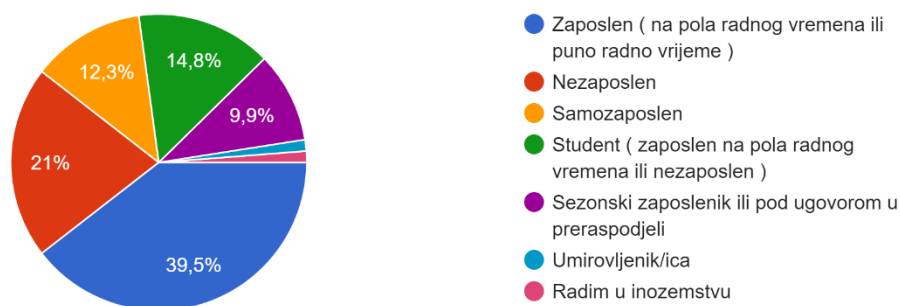
Sl. 9. Odnos stanovnika Imotske krajine i iseljenih stanovnika

Naredna skupina pitanja odnosi se na ispitanike koji i dalje žive na prostoru Imotske krajine. Od 112 ispitanika, 81 ispitanik živi na prostoru Imotske krajine. Što se tiče obrazovanja, najveći dio ispitanika, njih 55,6 % ima srednjoškolsko obrazovanje, 43,2 % ispitanika ima fakultetsko obrazovanje prvostupnika ili magistra. Vrlo mali dio ispitanika koji su sudjelovali u ovoj anketi završilo je policijsku akademiju, dok nitko od ispitanika nije završio postdiplomski studij.

Iduće pitanje odnosi se na status zaposlenja ispitanika koji žive na području Imotske krajine. Od ispitanika koji žive na području Imotske krajine, 39,5 % zaposleno je na pola radnog vremena ili puno radno vrijeme. Čak 21% ispitanika je nezaposleno. Među ispitanicima bilo je 14,8 % studenata koji su zaposleni na pola radnog vremena ili pak nezaposleni te 12,3 % samozaposlenih. 9,9 % su sezonski zaposlenici ili osobe pod ugovorom o preraspodjeli. Samo 49,1 % ispitanika koji žive na području Imotske krajine, ujedno i radi na području Krajine. 8,6 % njih dnevno migrira u mjesto poslovanja, dok manji broj njih povremeno ili sezonski migrira u mjesto poslovanja. Rezultati su prikazani grafički na slici 10.

Kojem statusu zaposlenja pripadate?

81 odgovor

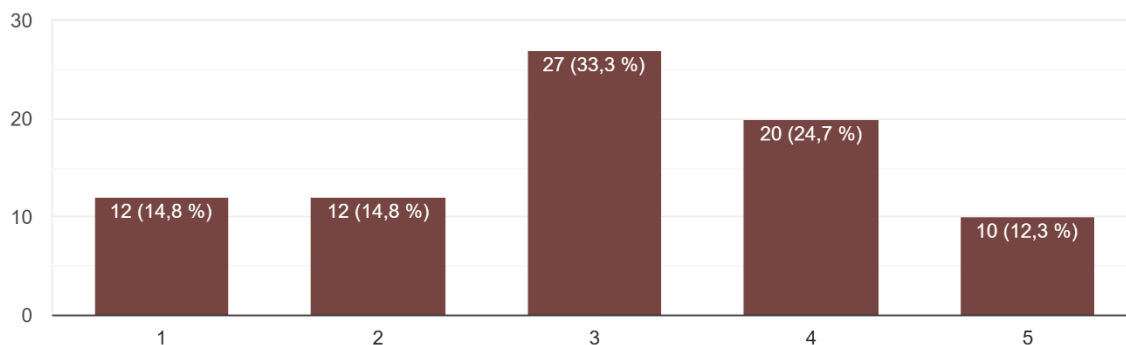

Sl. 10. Status zaposlenja ispitanika

Naredno pitanje ankete pokušava ispitati zadovoljstvo financijskom situacijom ispitanika koji i dalje žive u Imotskoj krajini. Postavljeno je pitanje "Koliko ste zadovoljni svojom financijskom situacijom?". Ispitanici vrednuju zadovoljstvo svojom financijskom situacijom na ljestvici od 1 do 5 (1 - u potpunosti sam nezadovoljan; 2 - nezadovoljan sam; 3 - niti sam zadovoljan, niti sam nezadovoljan; 4 - zadovoljan sam; 5 - u potpunosti sam zadovoljan). Općenito zadovoljstvo financijskom situacijom stanovnika koji žive na području Imotske krajine prikazano je grafički na slici 11.

Koliko ste zadovoljni svojom financijskom situacijom

81 odgovor

Sl. 11. Zadovoljstvo ispitanika financijskom situacijom

Nadalje su ispitani osobni mjesečni prihodi ispitanika. 23,5 % ispitanika ima prihode do 4 000 kn, 23,5 % od 4 001 do 6 999 kn, 17,3% 7 000 do 9 999 kn, a 12,3 ima prihode veće od 10 000 kn mjesečno. Ostalih 23,5 % ispitanika nema mjesečne prihode.

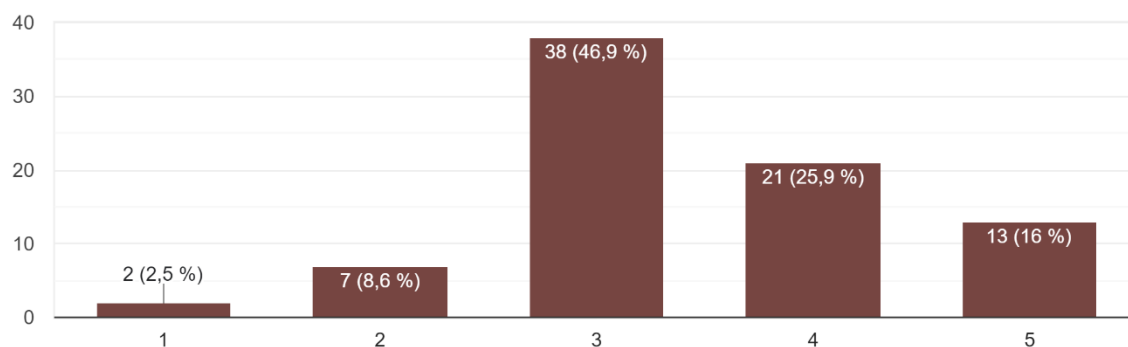
Mjesečni prihodi kućanstva pak u 24,7 % iznose od 4 001 do 7 999 kn mjesečno, 21% ima mjesečne prihode od 8 000 do 11 999 kn, 18,5 % od 12 000 do 15 999 kn, 11,1 % od 16 000 do 19 999 kn, a 18,5 % čak i preko 20 000 kn mjesečno. 11,1 % ima 2 člana kućanstva, 21 % ima 3 člana, 23,5 % 4 člana, 24,7 % ima 5 članova, dok 18,5 % ispitanika ima više od 5 članova kućanstva.

U sljedećem pitanju ispitanicima je ponuđeno da na ljestvici od 1 do 5 vrednuju sveukupnu kvalitetu života u Imotskoj krajini (1 - jako loša; 2 - loša; 3 - niti dobra, niti loša; 4 - dobra; 5 - jako dobra). Rezultati su prikazani na slici 12.

Nadalje ispitan je utjecaj društvenog života na odluku o selidbi (slika 13.) gdje su ispitanici odgovarali u kojoj mjeri društveni život utječe na ostanak ili napuštanje Imotske krajine. Ponuđene su vrijednosti od 1 do 5 s obzirom na utjecaj društvenog života (1 - u potpunosti utječe; 2 - utječe; 3 - niti utječe, niti ne utječe; 4 - ne utječe; 5 - u potpunosti ne utječe).

Ocijenite sveukupnu kvalitetu života u Imotskoj krajini

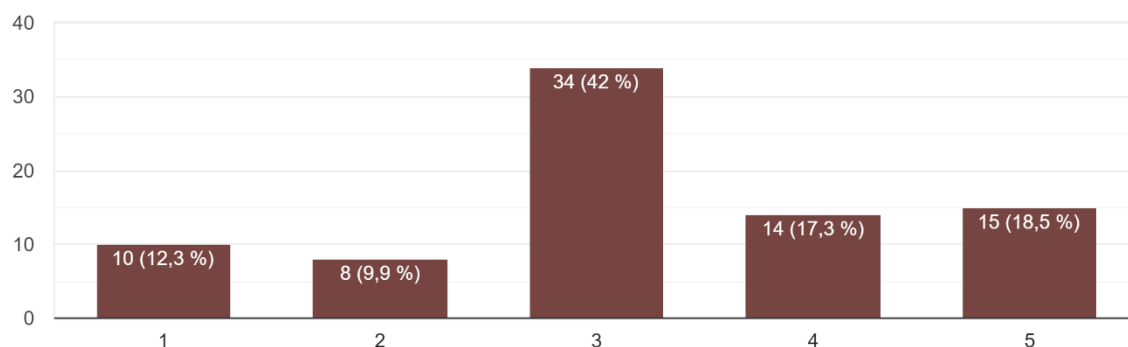
81 odgovor

Sl. 12. Ocjena kvalitete života u Imotskoj krajini

U kojoj mjeri utječe društveni život na Vaš ostanak ili napuštanje Imotske krajine

81 odgovor

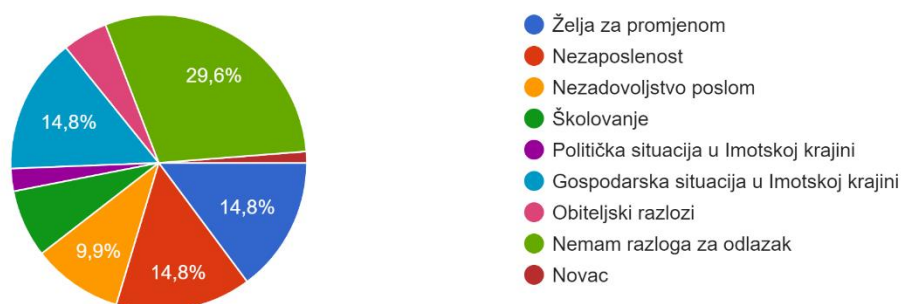

Sl. 13. Ocjena utjecaja društvenog života na odluku ispitanika o selidbi

Iduće pitanje pokušava ispitati stanovnike Imotske krajine planiraju li odlazak iz Imotske krajine. 50,6 % ispitanika tvrdi da ne planira odlazak iz Imotske krajine, 7,4 % ispitanika tvrdi kako planira odlazak iz Imotske krajine, dok je 42 % trenutno neodlučno o pitanju odlaska iz Imotske krajine. Narednim pitanjem pokušalo se istražiti koji bi bili potencijalni razlozi ispitanika za odlazak iz Imotske krajine. Najveći broj ispitanika, njih 29,6 % tvrdi kako nemaju razloga za odlazak. Ostatak ispitanika kao razloge navodi školovanje, nezaposlenost, želju za promjenom, gospodarsku situaciju i sl. (sl. 14).

Koji bi bio Vaš razlog odlaska iz Imotske krajine?

81 odgovor

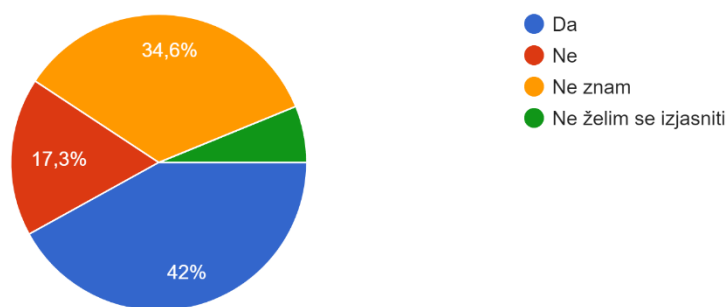

Sl. 14. Razlozi odlaska ispitanika iz Imotske krajine

Sljedeće pitanje ispitat će dnevne migracije na području Imotske krajine. 49,4 % ispitanika rade na području Imotske krajine, 23,5 % ispitanika je nezaposleno, dok 8,6 % dnevno ili tjedno migrira u mjesto poslovanja. Neznatan broj ispitanika terenski ili povremeno migrira u mjesto poslovanja ili sezonski migrira u mjesto poslovanja. Nadalje su ispitana mišljenja o životnom standardu iseljenika iz Imotske krajine (sl. 15) gdje većina ispitanika, njih 42 % smatra da iseljenici imaju bolji životni standard, 17,3 % smatra kako ipak nemaju bolji životni standard, dok ostatak ispitanika tvrdi kako ne zna ili se ne želi izjasniti.

Mislite li da iseljenici iz Imotske krajine imaju bolji životni standard?

81 odgovor

Sl. 15. Mišljenje ispitanika o životnom standardu iseljenika

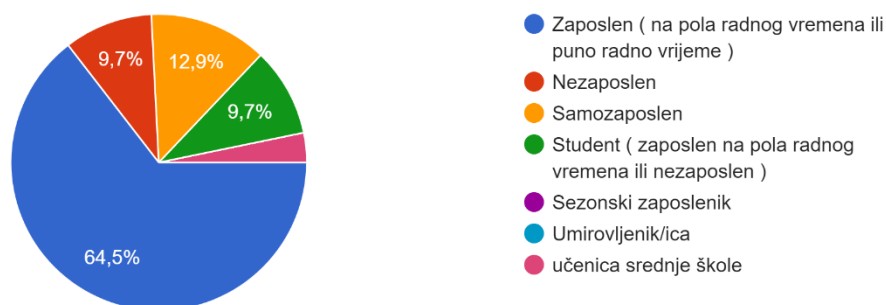
Treći dio ankete odnosi se na osobe koje su iselile iz Imotske krajine, od ukupnog broja ispitanika koji su pristupili anketi, 31 osoba je odselila s područja Imotske krajine. Prvo pitanje

odnosi se na obrazovnu skupinu. 58,1 % ispitanika ima fakultetsko obrazovanje (prvostupnik ili magistar), dok 41,9 % ispitanika ima srednjoškolsko obrazovanje.

Naredno pitanje odnosi se na status zaposlenja ispitanika koji su napustili Imotsku krajinu (sl. 16). 64,5 % ispitanika zaposleno je na pola ili puno radno vrijeme, 12,9 % ispitanika je samozaposleno, 9,7 % je nezaposleno.

Kojem statusu zaposlenja pripadate?

31 odgovor

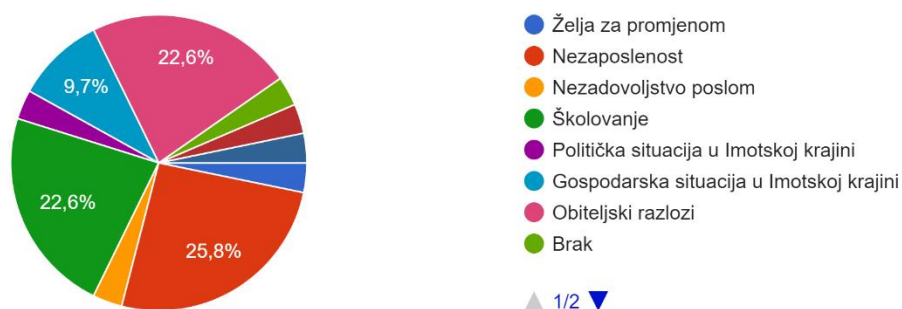

Sl. 16. Status zaposlenja ispitanika.

Iduća dva pitanja odnosila su se na mjesečne prihode. Ispitani su osobni mjesečni prihodi te mjesečni prihodi kućanstva. 32,3 % ispitanika ima osobne mjesečne prihode veće od 10 000 kn, 25,8 % ispitanika ima prihode od 7 000 do 9 999 kn, 16,1 % od 4 001 do 6 999 kn, 12,9 % do 4 000 kn, dok 12,9 % ispitanika nema osobne mjesečne prihode. Što se tiče mjesečnih prihoda kućanstva 9,7% ispitanika ima prihode do 4 000 kn, 16,1 % od 4 001 do 7 999 kn, 12,9 % od 8 000 do 11 999 kn, 12,9 % od 12 000 do 15 999 kn, 16,1 % od 16 000 do 19 999 kn, dok najveći broj ispitanika, njih 32,3 % ima mjesečne prihode kućanstva 20 000 i više kn. Ispitanici su nadalje odgovarali na pitanje o broju članova kućanstva. Dok neznatan broj ispitanika živi sam, 19,4 % ispitanika ima 2 člana kućanstva, 32,3 % ispitanika 3 člana, 22,6 % 4 člana, 19,4 % ima 5 članova. Nitko od ispitanih nema više od 5 članova kućanstva. Nadalje je ispitano mjesto migracije. 58,1% ispitanika migriralo je u veći grad u Hrvatskoj, 9,7 % ispitanika migriralo je u manji grad u Hrvatskoj, dok je ostalih 32,3 % ispitanika migriralo u inozemstvo. Dalje su ispitanici razložili odlaska iz Imotske krajine, odgovori su prikazani na slici 17. Razlozi migriranja su različiti, ali iz provedene ankete je vidljivo kako je s područja Imotske krajine dobar dio ispitanika migrirao zbog jednog od tri razloga: nezaposlenost, školovanje i obitelji.

Koji je bio Vaš razlog odlaska iz Imotske krajine?

31 odgovor

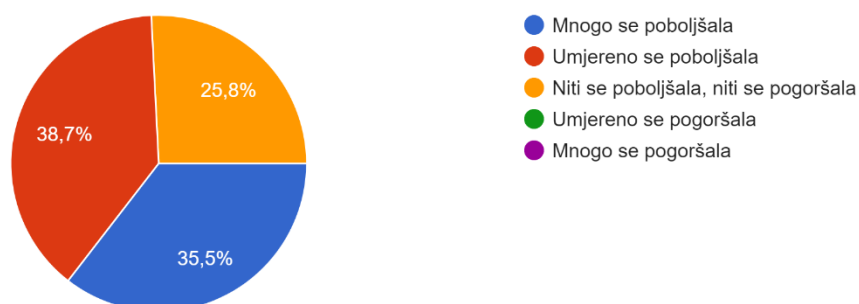

Sl. 17. Razlozi odlaska iseljenika iz Imotske krajine

Idućim pitanjem pokušalo se utvrditi smatraju li ispitanici da se njihova financijska situacija promijenila nakon iseljenja iz Imotske krajine. Postavljeno je pitanje (sl. 18) koje navodi ispitanike da ocjene svoju financijsku situaciju nakon odlaska. Ponuđeno je nekoliko odgovora koji se vrednuju Likertovom ljestvicom, financijska situacija se: mnogo poboljšala, umjereno poboljšala, niti se poboljšala, niti se pogoršala, umjereno se pogoršala i mnogo se pogoršala. 25,8 % ispitanika tvrdi kako se njihova financijska situacija nije ni poboljšala, ni pogoršala, dok 38,7 % ispitanika smatra kako se njihova situacija umjereno poboljšala, a 35,5 % smatra da se mnogo poboljšala.

Kako bi ste ocijenili financijsku situaciju nakon iseljenja iz Imotske krajine?

31 odgovor

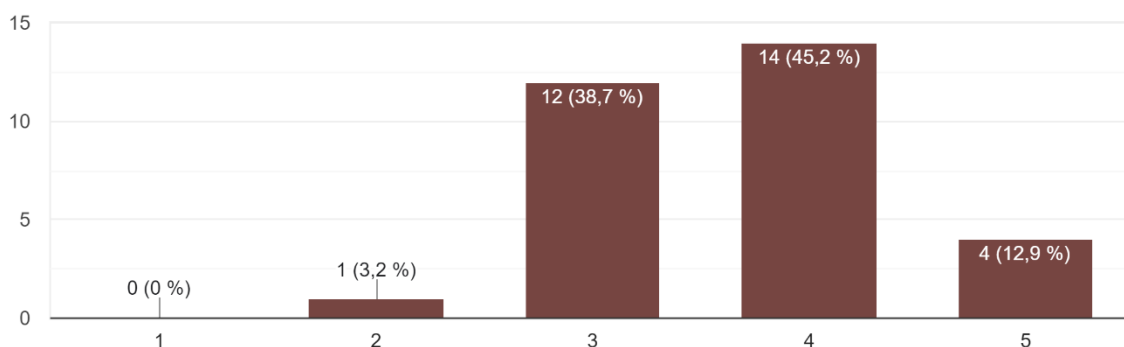

Sl. 18. Mišljenje ispitanika o financijskoj situaciji nakon iseljenja

Nadalje je ispitan društveni život nakon iseljenja iz Imotske krajine. Ispitanicima je ponuđeno nekoliko odgovora o društvenom životu nakon migracije: mnogo se poboljšao, umjereno se poboljšao, niti se poboljšao, niti se pogoršao, umjereno se pogoršao i mnogo se pogoršao. Najveći dio ispitanika, 38,7 % tvrdi da se njihov društveni život nakon migracije nije ni poboljšao, ni pogoršao, 22,6 % tvrdi kako se njihov društveni život mnogo poboljšao, 19,4 % tvrdi kako se umjereno poboljšao, dok 16,1 % ispitanika tvrdi kako se njihov društveni život umjereno pogoršao, tek neznatan broj ispitanih tvrdi da se njihov društveni život mnogo pogoršao nakon iseljenja iz Imotske krajine. Na naredno pitanje koje pokušava ispitati jesu li ispitanici odlaskom ostvarili svoje ciljeve 29 % ispitanika odgovorilo je potvrdno, 29 % je odgovorilo da je donekle ostvarilo svoje ciljeve, a 35,5 % tvrdi kako još uvijek nije, ali uskoro ih hoće ostvariti.

Nadalje ispitano je ukupno zadovoljstvo kvalitetom života nakon iseljenja iz Imotske krajine (sl. 19). Ispitanicima je ponuđeno da na ljestvici od 1 do 5 vrednuju sveukupnu kvalitetu života nakon iseljenja iz Imotske krajine (1 - jako loša; 2 - loša; 3 - niti dobra, niti loša; 4 - dobra; 5 - jako dobra).

Ocijenite sveukupno Vaše zadovoljstvo nakon iseljenja iz Imotske krajine
31 odgovor

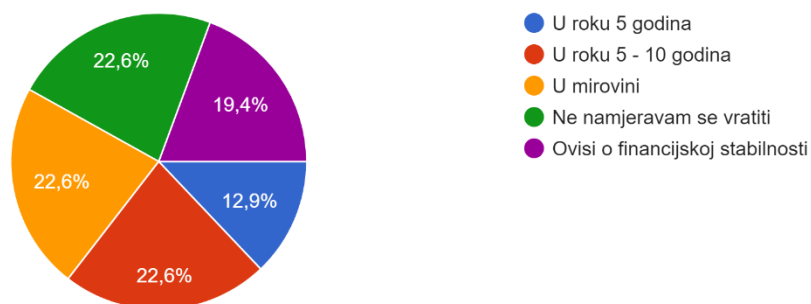
Sl. 19. Ocjena ukupnog zadovoljstva ispitanika kvalitetom života nakon iseljenja

Sljedećih nekoliko pitanja tiče se potencijalne povratne migracije na područje Imotske krajine. Na pitanje "Planirate li povratak u Imotsku krajinu?" 42,5 % ispitanika je neodlučno, 25,8 % ispitanika ne planira povratak, dok 29 % ispitanih svakako planira povratak u Imotsku krajinu. Ispitan je i utjecaj povratka na društveni život gdje većina ispitanika smatra kako bi društveni život uvelike utjecao na povratak u Imotsku krajinu (oko 47 %).

Ispitan je vremenski rok u kojemu bi se iseljenici ispitani u anketnom upitniku potencijalno vratili na područje Imotske krajine. Rezultati su prikazani na slici 20.

Ako razmišljate o povratku, kada bi se vratili u Imotsku krajinu?

31 odgovor

S1. 20. Potencijalno vrijeme povratka ispitanika u Imotsku krajinu

Posljednje pitanje u anketnom upitniku "Biste li svojim bližnjima preporučili odlazak iz Imotske krajine?" donijelo je podijeljene rezultate. 35,5 % ispitanika ne bi preporučilo odlazak, 32,3 % tvrdi da ne zna bi li preporučili odlazak, dok 32,3 % ispitanika tvrdi kako bi svojim bližnjima preporučili odlazak iz Imotske krajine.

15. Rasprava

Iz rezultata ovog anketnog upitnika možemo vidjeti kako stanovnici Imotske krajine i danas slijede tradiciju iseljavanja s ovog područja. Istraživanje koje je provedeno za potrebe ovog rada donosi rezultate koji se poklapaju s rezultatima prethodno provedenih istraživanja na ovu temu. Također je vidljivo kako se slijede trendovi iseljavanja obrazovanog stanovništva, takozvani odljev mozgova.

Prema podacima navedenim u ovom radu, možemo vidjeti kako su Imočani s ostatkom Hrvata slijedili migracijske valove. Prateći stanovništvo u drugim dijelovima države, žitelji Imotske krajine su napuštali svoje rodno mjesto idući tako u susjedne gradove ili države pa i prekooceanske zemlje. Slijedeći prvi val iseljavanja zbog opasnosti od Turaka, Imočani su se kretali prema Bosni ili Dalmaciji, te jedan dio u Molise. Za vrijeme drugog velikog vala iseljavanja izazvanog bolesti vinove loze, Imočani također naseljavaju prekooceanske zemlje.

Ono što u ovom periodu odvaja stanovništvo Imotske krajine i ostatak Hrvatske u kontekstu migracija jest pojačavanje sezonskih migracija. Sezonske migracije u ovom periodu u Imotskoj krajini doživljavaju procvat. Dolazi do stvaranja novih vrsta migranata, tzv. galantara, posebne vrste putujućih trgovaca koja je u Imotskoj krajini dobila kulturni status. Većina mladih momaka zaputila se tada u zemlje zapadne Europe gdje su dobro zarađivali prodajući proizvode po kojima su bili specifični, a neki od njih su se i trajno nastanili u inozemstvu.

Četvrti val iseljavanja u međuratnom periodu Imočane je tjerao na sezonski rad po Dalmatinskim mjestima, ali su također slijedili ostatak hrvatskih iseljenika u prekomorske i zapadnoeuropske zemlje, najčešće Belgiju i Francusku. Osim muškaraca, u ovom periodu migriraju i žene koje idu na sezonski rad u Slavoniju ili Vojvodinu. Ovaj val zaustavljen je Drugim svjetskim ratom. Za vrijeme petog migracijskog vala i otvaranja granica Jugoslavije najveći dio stanovništva odlazi na privremeni rad u Njemačku. U ovom periodu povećava se i broj žena koje migriraju u inozemstvo što nam pokazuje da su Imočani migrirali s cijelim obiteljima. Šesti val iseljavanja počinje nastankom suvremene Republike Hrvatske što dalje produljuje ekonomska kriza i otvaranje granica nakon ulaska u Europsku uniju. Čini se da u ovom posljednjem valu Imočani nastavljaju tradiciju odlaska iz zemlje.

Kada se pogleda povijesni pregled migracija, stanovnici Imotske krajine sudjeluju u svakom valu iseljavanja, no ono što ovo područje čini specifičnim su brojke koje pokazuju da iseljavanja Imočana ne treba nipošto olako shvatiti. Ono što svakako pridonosi masovnim iseljavanjima jest činjenica da se kroz stoljeća migriranja s ovih prostora stvorila svojevrsna

tradicija migracija, posebno onih sezonskih. Tako i danas stanovnici ovih prostora po uzoru na svoje očeve, djedove i pradjedove odlaze na sezonski rad.

Također pojačanim trendovima odlaska s ovih prostora ne pridonosi idealiziranje i prikazivanje života u inozemstvu kao idealnog života i rada kojemu treba težiti. Stvaranju idilične slike o radnicima u inozemstvu pridonijele su i knjiga Ivana Raosa "Prosjaci i sinovi" te istoimena TV serija koja i danas, 50 godina nakon početka snimanja u svakom dijelu Imotske krajine ima kulturni status. Svaki od gledatelja u glavnom liku, galantaru Matanu, koji odlazi u svijet vidi svoga oca ili djeda koji su isto tako odlazili na rad u inozemstvo.

Prema svim sakupljenim podacima iz prikupljenih izvora i provedenog anketnog upitnika možemo zaključiti kako je glavna hipoteza (H1: U Imotskoj krajini i dalje postoji tradicija migracija.) potvrđena. I danas postoje trendovi iseljavanja, najčešće u zapadnoeuropske zemlje, koji nasljeđuju prethodna iseljavanja. Odnosno, možemo vidjeti kako mladi danas iz Imotske krajine odlaze u iste zemlje u koje su odlazili njihovi preci.

Hipoteza H2 (Ekonomski čimbenici nadvladavaju emocionalne čimbenike migracija.) je također potvrđena. Na temelju rezultata ankete možemo vidjeti kako ipak pored svih različitih odgovora na pitanje o razlogu odlaska, najveći dio ispitanih odgovorio kako je Imotsku krajinu napustio zbog zaposlenja. Također, ispitanici smatraju kako društveni život nema toliko utjecaj na njihovu odluku o mogućem povratku, što znači da kod ove skupine ispitanika ekonomski čimbenici i dalje nadvladavaju emocionalne čimbenike. Također je vidljivo, da je dobar dio migrirao iz obiteljskih razloga iz čega možemo naslutiti da su ispitanici svoje obitelji preselili u inozemstvo te je na taj način vrlo vjerojatno umanjeno utjecaj emocionalnih čimbenika na njihovu odluku o odlasku.

16. Pandemija i promjena migrantskih tokova

Pandemija bolesti COVID-19 utječe na funkcioniranje gotovo svih društvenih sustava, kako unutar granica nacionalnih država tako i izvan njih. Sprečavanje daljnjeg širenja pandemije posebno se odrazilo na prostornu mobilnost stanovništva i migracije. Od početka pojave pandemije najveće ograničavanje kretanja usmjereno je na starije ljude, pri čemu se restrikcije i dobna granica mijenjaju od zemlje do zemlje. Zbog neadekvatnog smještaja i ograničenog pristupa sanitarnom sustavu i zdravstvenim ustanovama posebno ugrožene skupine su neregularni/prisilni migranti u izbjegličkim kampovima (Pandemija i migracije, 2020).

Zatvaranje državnih granica pokazalo je koliko su današnja globalna ekonomija, ali i pojedine nacionalne ekonomije ovisne o migracijama, odnosno o prostornoj mobilnosti radne snage. Od gotovo 272 milijuna međunarodnih migranata u svijetu, dvije trećine čine radni migranti. Novim režimom ograničavanja prostorne mobilnosti tijekom pandemije posebno su ugroženi dnevni migranti, koji za potrebe svakodnevnog obavljanja poslovnih aktivnosti prelaze nacionalne granice. Na taj način ne ovise samo o prostornim ograničenjima jedne države (odnosno regionalne samouprave) već i drugih, najčešće susjednih, država. Uvođenjem strožih graničnih kontrola, (samo)izolacijskih pravila za migrante i, općenito, ograničavanjem prostorne mobilnosti, ti su radnici spriječeni u obavljanju svojih svakodnevnih poslova s očitim financijskim posljedicama na njihove obitelji. (Pandemija i migracije, 2020.)

Procjenjuje se da je pandemija COVID-19 smanjila broj međunarodnih migranata za dva milijuna do sredine 2020. godine, što je smanjenje rasta od 27%. Iako je pandemija usporila migracijska kretanja na prostoru balkanskih zemalja u 2020. godini i to zbog odluke Europske unije da zabrani putovanja trećih državljana, u prvoj polovici 2021. broj ljudi koji napušta regiju bio je u znatnom porastu. (Deković, 2021.)

Smanjenjem prekogranične prostorne mobilnosti u prvoj godini pandemije došlo je do pada broja odseljenog i doseljenog stanovništva u Hrvatskoj. U 2021. migracije su se u oba smjera u svim županijama povećale, pritom su odseljavanja uglavnom ostala ispod razine 2019., dok su doseljavanja u dijelu županija premašila pretpandemijske brojke. Omjer odseljenih i doseljenih 2021. godine se kretao od najpovoljnijih 5:1. pa do 9:1. U većini županija taj je omjer danas osjetno povoljniji nego 2017. godine u kojoj je iz Hrvatske odselilo najviše građana od njezina ulaska u EU. ("Naznaka boljih vremena? Usporen egzodus radnika iz Hrvatske", 2022.)

17. Zaključak

Migracije su jedno od temeljnih društvenih obilježja Imotske krajine. Imočani generacijama napuštaju svoje rodno mjesto i svoje obitelji te odlaze u potragu za poslom. Većina migracija koja se na ovim prostorima odvijala kroz povijest bila je potaknuta ekonomskim i gospodarskim čimbenicima. Imočani su mahom odlazili nadajući se boljem zaposlenju i ostvarenju višeg životnog standarda. Vrste migracija kojima Imočani podilaze variraju od dnevnih migracija u mjesto zaposlenja, ukoliko je osoba zaposlena u mjestu van Krajine, ali ipak dovoljno blizu da migrira na dnevnoj bazi, pa do trajnih preseljenja. Ipak, žitelji Imotske krajine poznati su po sezonskim migracijama. Najznačajniji tip sezonskih migracija predstavlja posebna vrsta trgovačkih putnika, tzv. galantari koji su pojava specifična za imotski kraj. Također vrlo značajan tip sezonskih migracija predstavlja privremeni rad u inozemstvu. O trendovima migracija u Imotskoj krajini svjedočimo i danas kada veliki broj Imočana odlazi iz rodnog kraja. Ovakav negativan migracijski saldo izazvan je prvenstveno ekonomskim čimbenicima, nemogućnosti zaposlenja, ali i naslijeđenom tradicijom dugom nekoliko stoljeća. Imočani već generacijama napuštaju svoje rodno mjesto, otiskuju se u svijet kako bi zarađivali te na kraju zatvaraju migracijski krug povratnom migracijom u rodni kraj najčešće u mirovini, iako se mnogi odlučuju za trajni odlazak koji ne uključuje povratak u Krajinu. Ovakav način života u Imotskoj krajini već se odavno postao dio obiteljskoga naslijeđa stanovnika. Da bi se ovakvi negativni trendovi odlaska zaustavili potrebno je uložiti mnogo truda u razvoj Imotske krajine i mijenjanje svijesti stanovnika.

Literatura

1. Anić, J. (1989). 'Tradicija migracija u Imotskoj krajini', *Migracijske i etničke teme*, 5(4), str. 269-286.
2. Balija, M. (2019). 'Iseljavanje iz Hrvatske – razvojno i/ili sigurnosno pitanje?', *Podravina*, 18(35), str. 105-121.
3. Bara, M. (2013). 'Povratne umirovljeničke migracije na hrvatskim otocima', *Migracijske i etničke teme*, 29(2), str. 201-224.
4. Ćosić, B.(2001). "Sve lošija demografska slika Imotske krajine", *Imotske novine*. Dostupno na: <<https://imotskenovine.hr/sve-lojija-demografska-slika-imotske-krajine/>>. Pristupljeno: 27. 10. 2022.
5. Friganović, M. (1989). "Migracije kao konstanta geoprostora", *Radovi* 24(24), str. 19-30.
6. Halvadžija, A. (2019). *Migracije, razvoj i savremena diplomatija na prostoru Evrope*. Univerzitet u Sarajevu.
7. Ivanda, K. (2017). 'Demografija Hrvatske: stanje, zablude i perspektive', *Političke analize*, 8(31), str. 10-15.
8. Imotska krajina, *Dinarsko gorje*. Dostupno na: <<https://www.dinarskogorje.com/imotska-krajina.html>>. Pristupljeno: 19. 10. 2022.
9. Jerić, M. (2019). "Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?", *Oeconomica Jadertina*, br. 2.
10. Jurić, T. (2017). "Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi", *Migracijske i etničke teme*, br. 3, str. 337-371.
11. Kostanjevečki, T.(2002). "Psihološki aspekti nezaposlenosti", *Zbornih radova XII ljetne psihologijske škole*.
12. Kukec, T. (2015). " Njemačka je najavila ukidanje radnih dozvola, sprema se drugi egzodus iz Imotske krajine", *Jutarnji list*. Dostupno na: <<https://www.jutarnji.hr/vijesti/jutarnji-u-gradu-koji-umire-njemacka-je-najavila-ukidanje-radnih-dozvola-sprema-se-drugi-egzodus-iz-imotske-krajine-397318>>. Pristupljeno: 28. 10. 2022.
13. Lajić, I. (2002). 'Hrvatske migracije početkom 21. stoljeća', *Migracijske i etničke teme*, 18(2-3), str. 135-149.
14. Lončar, I. (2020). "Utjecaj izgradnje autoceste A1 na promjenu prometnog položaja grada Imotskog", *Sveučilište u Zagrebu*.

15. Long-term migrants, OECD. Dostupno na: <<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1562>>. Pristupljeno: 20. 10. 2022.
16. Maras, I. (2019.). "Razlike u demografskom razvoju Grada Imotskog i okolnih općina nakon 1971. godine". *Sveučilište u Zagrebu*.
17. Marić, J. (2022). "Od popisa stanovništva Hrvatska već izgubila gotovo 20 tisuća ljudi, sve je manje djece", *Novi list*. Dostupno na: <<https://www.novolist.hr/novosti/od-popisa-stanovnistva-hrvatska-vec-izgubila-gotovo-20-tisuca-ljudi/>>. Pristupljeno: 28. 10. 2022.
18. Mežnarić, S. (2003). 'Migracijske aktualnosti: stanje, problemi, perspektive paradigmi istraživanja', *Migracijske i etničke teme*, 19(4), str. 323-341.
19. Migracija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 19. 10. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40619>>.
20. Mihlečić, A. (1952). *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj*. Zagreb.
21. Morovac, Z. (2020). "Demografska kretanja i odljev mozgova", *Sveučilište Juraja Dobrile*, Pula.
22. "Naznaka boljih vremena? Usporen egzodus radnika iz Hrvatske". Dostupno na: <<https://www.moj-posao.net/Vijest/82763/Naznaka-boljih-vremena-Usporen-egzodus-radnika-iz-Hrvatske/2/>>. Pristupljeno: 28. 10. 2022.
23. Oliveira-Roca, M. (1984). 'Tipovi migracije radnika u Jugoslaviji', *Sociologija i prostor*, (83-86), str. 3-16.
24. "OECD Annual Report, 2001." Dostupno na: <https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-annual-report-2001_annrep-2001-en>. Pristupljeno: 30. 11. 2022.
25. Papković, D. (2018). "Flora Geomorfološkog spomenika prirode Crveno jezero", *Sveučilište u Zagrebu*.
26. "Pandemija i migracije." Dostupno na: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2020-05/ZOMDI_Pandemijaimigracije.pdf>. Pristupljeno: 29. 10. 2022.
27. Pavičić, J. (2018). "Mit o Imotskom, Gastarbajteri, tradicija duga pola stoljeća", *Imotske novine*. Dostupno na: <<https://imotskenovine.hr/mit-o-imotskom-gastarbajteri-tradicija-pola-stoljeca/>>. Pristupljeno: 28. 10. 2022.
28. Penava, M. (2011). 'UTJECAJ MIGRACIJA NA EUROPSKO TRŽIŠTE RADA', *Ekonomski misao i praksa*, 20(2), str. 335-362.

29. Regan, K. (2016). "Imotska krajina jedna je od najstarijih hrvatskih povijesnih regija", *Imotske novine*. Dostupno na: <<https://imotskenovine.hr/imotska-krajina-zupa-imota-emotha/>>. Pristupljeno: 19. 10. 2022.
30. Rimanić, A., Glamuzina, M. i Šiljković, Ž. (2005). "Differences in Population Development of Imotski and the Surrounding Rural Settlements". *Geoadria* 2(10), str. 191-209.
31. Šoštarić, T. (2015). "Apel povratnika: Teško je, ali ne odlazite!", *Al Jazeera Balkans*. Dostupno na: <<https://balkans.aljazeera.net teme/2015/9/25/apel-povratnika-tesko-je-ali-ne-odlazite>>. Pristupljeno: 28. 10. 2022.
32. Travelcroatia. Dostupno na: <<https://travelcroatia.live/listing/crveno-jezero-imotski/>>. Pristupljeno: 25. 10. 2022.
33. Ujević, A. (1954). *Imotska krajina*. Split.
34. "U 10 godina Imotska krajina izgubila gotovo 5 tisuća stanovnika". Dostupno na: <<https://www.grude-online.info/u-10-godina-imotska-krajina-izgubila-gotovo-5-tisuca-stanovnika/>>. Pristupljeno: 28. 10. 2022.
35. Vladić, S. (2017). "Hrvatsko iseljeničtvo: kamo su sve iseljavali Hrvati kroz povijest?", *Narod.hr*. Dostupno na: <<https://narod.hr/hrvatska/izr-hrvatsko-iseljenistvo-gdje-su-sve-kroz-povijest-hravati-iseljavali>>. Pristupljeno: 18. 10. 2022.
36. Visit Imota. Dostupno na: <<https://visitimota.com/imotska-krajina/>>. Pristupljeno: 19. 10. 2022.
37. "Zašto ljudi migriraju?", *Europski parlament*. Dostupno na: <<https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/world/20200624STO81906/zasto-ljudi-migriraju>>. Pristupljeno: 19. 10. 2022.
38. Žanić, M., Živić, D., Špoljar Vržina, S., Miletić, G.M. (2021). *Suvremene migracije u Republici Hrvatskoj - Uzroci, posljedice i aktualni trendovi*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
39. Visit Imota. Dostupno na: <<https://visitimota.com/imotska-krajina/>>. Pristupljeno: 19. 10. 2022.

Popis priloga

Popis slika

Sl. 1. Karta Imotske krajine.	12
Sl. 2. Crveno jezero.....	15
Sl. 3. Modro jezero.....	16
Sl. 4. Kretanje broja stanovnika Imotskog i okolnih ruralnih naselja u razdoblju od 1857. do 2001. godine.	22
Sl. 5. Spomenik najpoznatijem galantaru Matanu Špalatrinu.....	28
Sl. 6. Imotski zid plača.....	34
Sl. 7. Grafički prikaz dobnih skupina ispitanika.....	37
Sl. 8. Grafički prikaz općina iz kojih potječu ispitanici.....	38
Sl. 9. Grafički prikaz postotka stanovnika Imotske krajine i iseljenih stanovnika.....	38
Sl. 10. Grafički prikaz podataka o zaposlenju ispitanika.....	39
Sl. 11. Grafički prikaz zadovoljstva financijskom situacijom.....	40
Sl. 12. Grafički prikaz kvalitete života u Imotskoj krajini.....	41
Sl. 13. Grafički prikaz utjecaja društvenog života na odluku o selidbi.....	41
Sl. 14. Grafički prikaz potencijalnih razloga odlaska iz Imotske krajine.....	42
Sl. 15. Grafički prikaz mišljenja o životnom standardu iseljenika.....	42
Sl. 16. Grafički prikaz podataka o zaposlenju ispitanika.....	43
Sl. 17. Grafički prikaz razloga odlaska.....	44
Sl. 18. Grafički prikaz mišljenja ispitanika o financijskoj situaciji nakon iseljenja.....	44
Sl. 19. Grafički prikaz ukupnog zadovoljstva kvalitetom života nakon iseljenja.....	45
Sl. 20. Potencijalno vrijeme povratka u Imotsku krajinu.....	46

Popis tablica

Tab. 1. Podatci popisa stanovništva od 1857. do 2001.....	19
Tab. 2. Prikaz broja stanovnika u Imotskoj krajini.....	36